

HIETALAHDEN ITÄOSIEN INVENTOINTIRAPORTTI

EN INVENTERINGSRAPPORT ÖVER SANDVIKENS ÖSTRA DEL

Ilmakuva – Flygfoto, Hietalahti - Sandviken 1956. Kuvan on lahjoittanut Vaasan keskusarkisto. Donation från Vasa centralarkiv. PMA – ÖMA.

PIA HARTVIK

SUSANNE ÖST

POHJANMAAN MUSEO

ÖSTERBOTTENS MUSEUM

2010

HIETALAHDEN ITÄOSIEN INVENTOINTIRAPORTTI

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO

INVENTOINTIALUE

1. MALMÖNKADUN KERROSTALOT JA SATOKORTTELI

1.1. Vaasan kaupunginpuutarha

1.2. Viljo Rewell ja Satokortteli

2. HIETALAHDEN VANHA OMAKOTIALUE

3. UUSI OMAKOTIALUE ELI MALMÖN KAUPUNGINOSA

4. SELVAAGTALOT

5. RUUTIKELLARI

EN INVENTERINGSRAPPORT ÖVER SANDVIKENS ÖSTRA DEL

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING

INVENTERINGSOMRÅDET

1. HÖGHUSEN VID MALMÖGATAN OCH SATOKVARTERET

1.1. Vasa stadsträdgård

1.2. Viljo Rewell och Satokvarteret

2. SANDVIKENS GAMLA EGNAHEMSOMRÅDE
3. DET NYA EGNAHEMSOMRÅDET ELLER
MALMÖSTADSDELEN
4. SELVAAGHUSEN
5. KRUTKÄLLAREN

Lähteet ja kirjallisuus/ Källor och litteratur

Yksittäisten kohteiden suojelumerkinnät ja aluemerkinnt/ Skyddsrekommendationer för enskilda byggnader och områden

Yksittäisten suojelukohteiden ja alueiden kartta/Karta över enskilda skyddsobjekt och skyddsområden

LIITE: Suojelukohteiden kohderaportit/Anläggningsrapporter över skyddsobjekten

<https://www.kulttuuriymparisto.fi/sovellus/login2.asp>

JOHDANTO

Itäisen Hietalahden rakennuskannan inventointi aloitettiin joulukuussa 2009. Inventointikohteita on yhteensä 202. Inventointiin on sisälletty kaikki alueen rakennukset eikä erityistä seulontaa ole tehty. Inventointitiedot on täytetty internetissä olevaan inventointiohjelmaan (Kioskiin). Kioskiohjelman käyttöoikeudet voi lunastaa ELY-keskukselta.

Tietoja rakennusvuosista, muutoksista jne. on haettu Vaasan kaupungin rakennusvalvontatoimiston piirustuskortistosta sekä Vaasan webmap/webinfosta.

Museon itäisen Hietalahden inventointiprojekti aloitettiin joulukuun alussa Vaasan kaupunkisuunnitteluviraston tilauksesta. Työn on suorittanut FM Pia Hartvik sekä FM Susanne Öst, inventointityö on kestänyt kolme kuukautta. Työhön sisältyi myös inventointiraportin teko. Inventointityö kuuluu osana Vaasan kaupungin Hietalahden kehittämissuunnitelmaa: ”Yhteinen Hietalahti”.

Tämä raportti esittää inventointityön tuloksia. Kaupunginosan historia on aikaisemmin esitetty mm Hietalahden historiikissa, *Hietalahti, Sandviken, kaupunginosa Vaasassa, historiikki 1350-1992*, eikä sitä tässä yhteydessä ole lähemmin käsitelty. Raportin alussa esitellään inventointialuetta ja sen osa-alueita. Tämän jälkeen seuraa alueitten ja yksittäisten kohteitten esittely suojelumerkinnöillä ja suosituksilla. Liitteenä esitellään kaikki suojelukohteet ja muut merkittävät inventointikohteet niin kuin ne ovat Kioskiohjelmassa esitetty. Raportin liitteenä on kartta suojelumääräyksin ja suosituksin.

Tutkimusalueelta olemme halunneet korostaa aluekokonaisuuksia enemmän kuin yksittäisiä kohteita. Aluekokonaisuuksia tunnistaa tyyppipiirustusten mukaan tehdyistä rakennuksista, esim. Carl Schoultzin tyyppipiirustus omakotitaloja varten kortteleissa 13 ja 14, Malmön lahjataloja ja Selvaakityyppiset rivitalot. Joitakin hyvin säilyneitä kohteita on haluttu tuoda esille.

Pohjanmaan museo on myös nähnyt tehtäväkseen kartoittaa ja nostaa esille modernia arkkitehtuuria ja erityisesti sen, myös kansainvälisesti, tunnetun vaasalaisen arkkitehtiprofiilin Viljo Rewellin.

”Lättähattutalot” 1960. Malmönkatu 2, 4, 6, 8, ja 10, suunnittelija Viljo Rewell. Kuva: Palomäki. PMA.

INVENTOINTIALUE

Alue käsittää Hietalahden itäisiä osia. Alue rajoittuu lännessä Rantakatuun ja Ravikatuun, ja pohjoisessa Hietalahden- ja Tiilitehtaankatuun ja idässä Ratakatuun. Ruutikellaritiellä olevat rakennukset ja ruutikellarin jäännökset sisältyvät inventointiin.

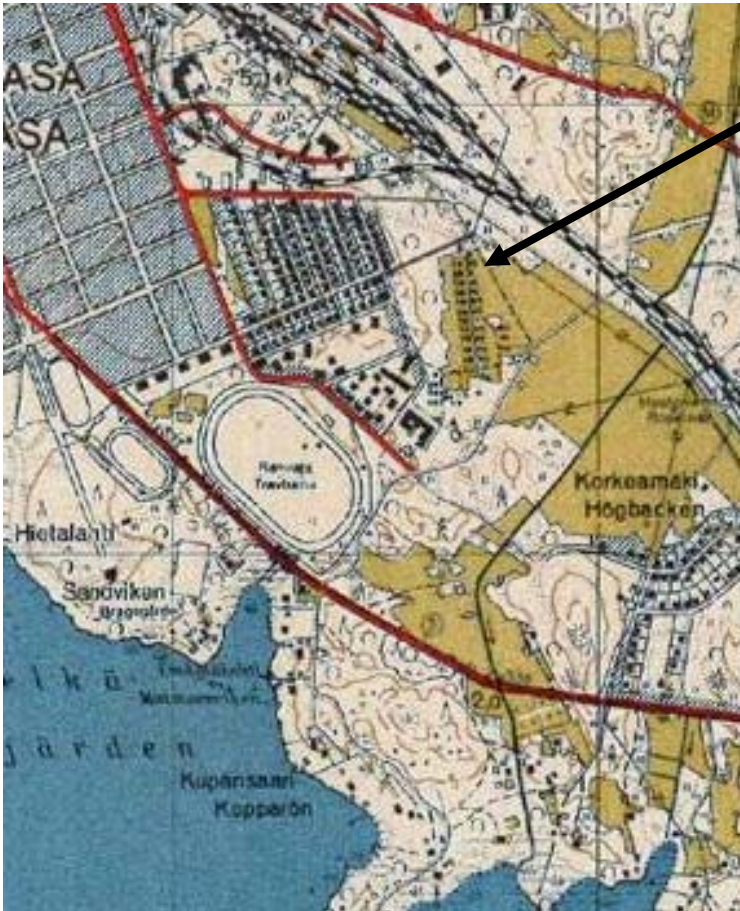
Inventointialue on läpikäynyt suuria muutoksia 1900-luvun aikana. Alueen oltua suurin piirtein käyttämättömänä metsäalueena, sitä vähitellen otettiin käyttöön. Olennainen osa alueen historiaa on myös Rytilaakson siirtolapuutarha.

Rytilaakso sijaitsee Malmönkadun ja Ruutikellarinkadun päässä. Alue oli kunnalliskodin viljelysmaita 1930-luvulle asti. Alue ojitettiin ja kunnostettiin 1920-luvulla ja pula-aikana jaettiin viljelypalstoja vähäosaisille ja työttömille. Sijaintinsa ja maaperän laadun ansiosta sato oli runsasta. Saatiin myös lupa pystyttää mökkejä kesäasunnoiksi ja viikonloppumajoitusta varten. Rakennukset pystytettiin palstoituksen yhteydessä. Syyskuussa 1935 palstat vuokrattiin kymmeneksi vuodeksi kaikille jotka pystyttivät sovitunlaisen mökin. Rytilaaksosta kasvoi vuosien mittaan hyvin hoidettu ja kaunis keidas. (Hietalahti, s. 80)

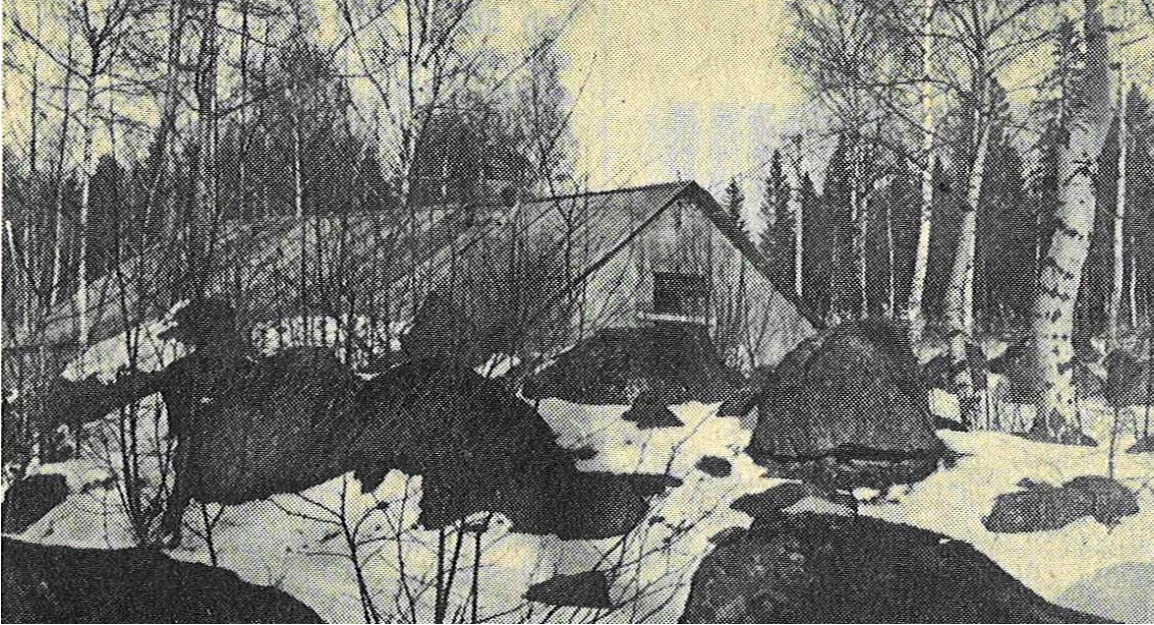
Rytilaakso. PMA – ÖMA.

Talvisodan aikana kaupunki antoi luvan mökkien talvikäyttöön ja tänne sai myös muuttaa asumaan. He, jotka Rytilaaksoon muuttivat, olivat tilapäisiä evakkoja ja vaasalaisia, joiden koti oli tuhoutunut pommituksissa. Mökit olivat asuttuja 1960-luvulle asti, jolloin kaupunki kielsi asumisen ja vaati rakennuksien purkamista, paloturvallisuussyistä. (Hietalahti, s.82)

Viereisellä kartalla näkyvät Rytilaakson palstat. Kartta on 1960-luvulta. PMA.

1930-luvulla täällä sijaitsi ainoastaan Carl Schoultzin suunnittelema vanha asuinalue sekä kaupunginpuutarha. Kauempana etelässä löytyi useampi ruutikellari. Viimeinen ruutikellareista purettiin uuden tien rakentamisen yhteydessä v. 1996.

Kuva: Ruutikellari, Vasabladetin artikkeli 1973, PMA

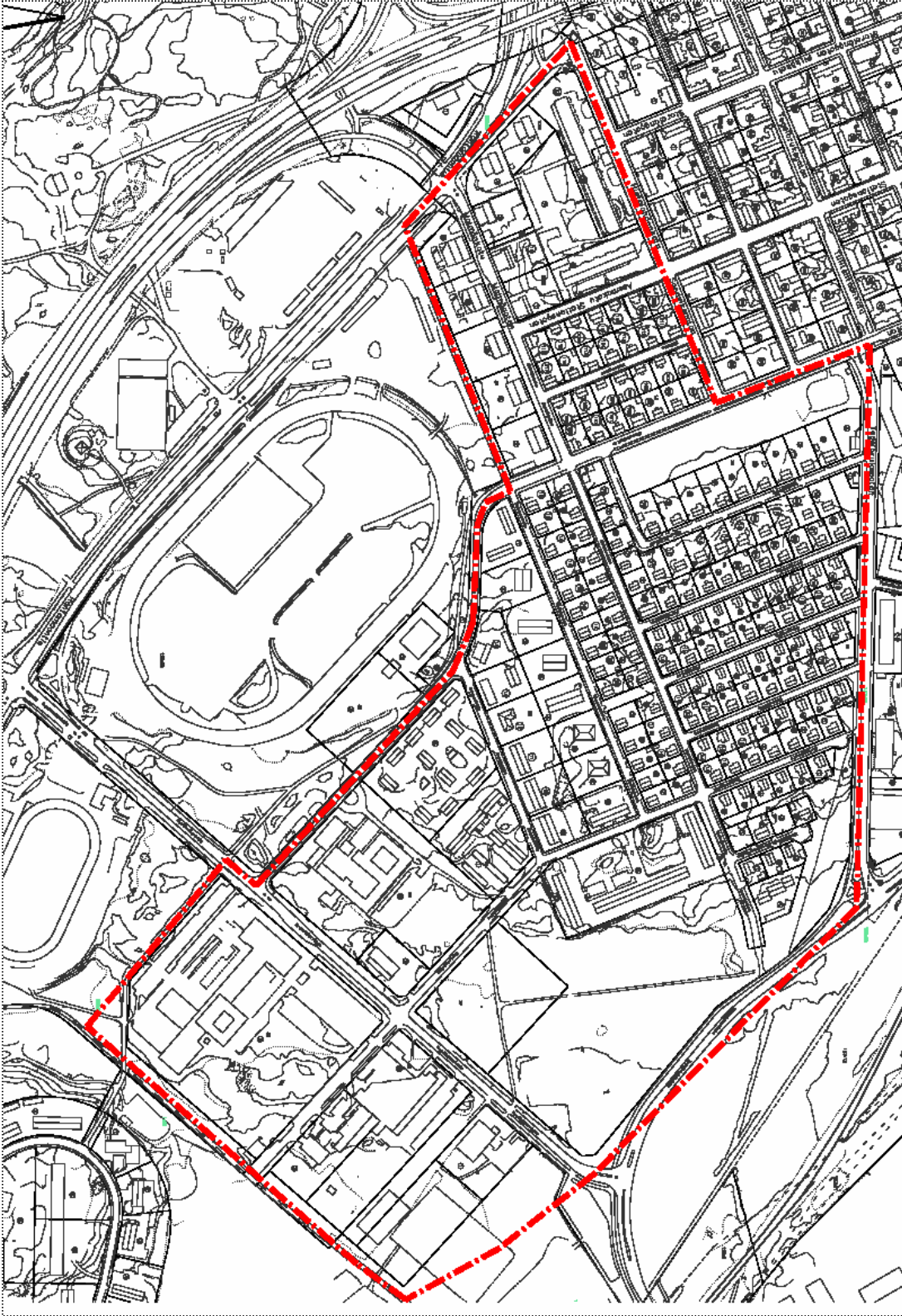
Hietalahden alue vuonna 1933, Ilmakuva, PMA

Uusi urheilukenttä rakennettiin vuonna 1937 ja ravierata 1950-luvulla.
Ravitalli pystytettiin vuonna 1973.

Alueeseen kuuluvat seuraavat kulttuurihistoriallisesti merkittävät aluekokonaisuudet:

1. Malmönkadun kerrostalot ja Satokortteli. Mm. Viljo Rewellin suunnittelema asuinalue Malmön-, Hietalahden- ja Asemakadun välillä. Tähän kuuluvat pistetalot Malmönkadun pohjoispuolella, kerrostalot Malmönkadun eteläpuolella, eli nk. ”Lättähattutalot” sekä nk. ”kilometritalo” ja ”peninkulmatalo”. Alue kutsutaan myös Satokortteliksi, asuntoyhtiö Sosiaalituotanto Oy Vaasan Sato:n mukaan.
2. Hietalahden vanha omakotialue. Omakotialue, joka on tehty silloisen kaupunkiarkkitehdin Carl Schoultzin tyyppiirustusten mukaan. Alue käsittää korttelit 13 ja 14 yhdeksännessä kaupunginosassa ja sijaitsee Asema-, Klemetilän-, Malmön- ja Hietalahdenkadun välillä. Korttelien välillä kulkee Välikatu.
3. Uusi omakotialue eli Malmön kaupunginosa. Täältä löytyvät ne 37 lahjatalo, joita lahjoitti Svenska Trähus, Ruotsista. Nämä lahjoitettiin Vaasaan majoittaakseen talvisodan jäljiltä syntyneitä evakuoituja ja kodittomia. Malmön kaupunginosa on laajennettu myöhemmin ja ylettyy nykyään Klemetilänkadulta Ratakadulle ja rajoittuu pohjoisessa ja etelässä Tiilitehtaan- ja Malmönkatuun. Alkuperäiset 37 lahjataloa sijaitsevat Malmön-, Karjalan- ja Hangonkadulla.
4. Selvaakitalot, kaksikerroksinen rivitalotyyppi, joka on saanut nimensä norjalaisen insinöörin, Olav Selvaagin mukaan. Selvaakitaloalue sijaitsee Ansaankadun ja Ravikadun varrella.
5. Vanhemman osuuden muodostavat kaupungin ruutikellarin jäännökset raviradan eteläpuolella.

(Aalto, s.22)

Tutkimusalue. Alue on merkitty punaisella katkoviivalla. Kartta: Hietalahden pohjakartta; KSV.

1. MALMÖNKADUN KERROSTALOT JA SATOKORTTELI

1.1. Kaupungin puutarha

Vaasan kaupungin puutarha aloitti toimintansa vuonna 1884 kaupungin palkatessa ensimmäisen puutarhurinsa. Vuonna 1902 perustettiin puutarhalautakunta valvomaan ja tukemaan puutarhurin toimintaa.

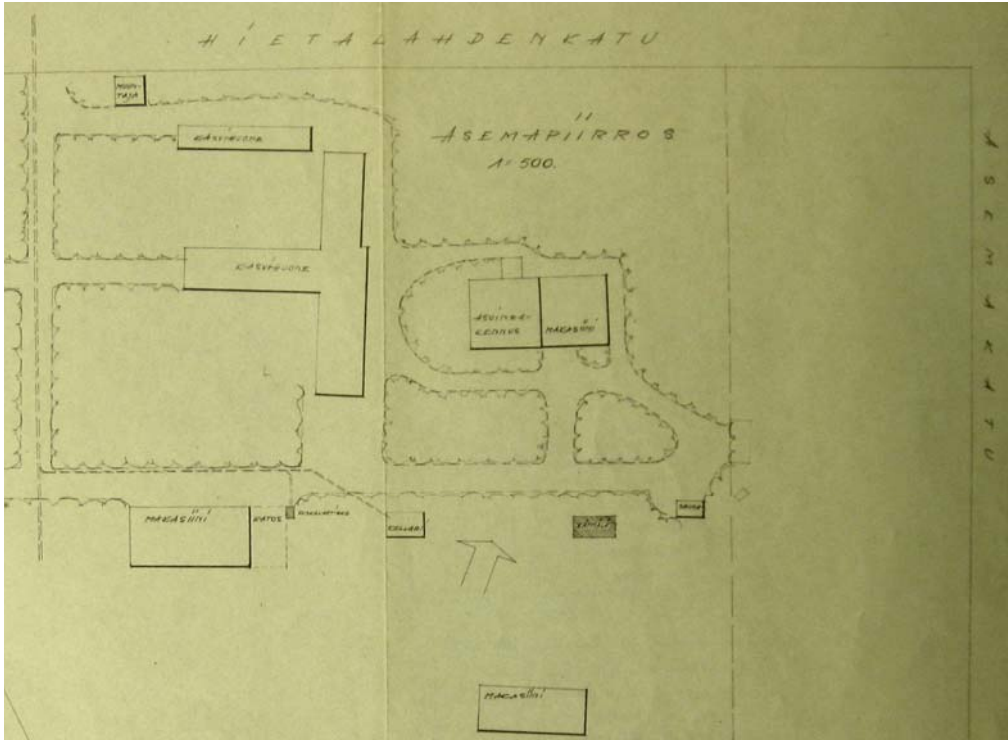
Kaupungin puutarha oli siihen aikaan sijoitettu Rantakadun varrelle, Hietalahdenkadun ja Malmönkadun väliselle alueelle (nykyinen Satokortteli). Jo aikaisessa vaiheessa puutarhalla lienee ollut oma kasvusto ja vaatimaton kasvihuone.

Puutarhuri Hemming Revalin johdolla 1923–1947 taimistoa laajennettiin ja uudenaikaisia kasvihuoneita rakennettiin. Kasvihuoneitten ohella alueella oli useita muita rakennuksia kuten asuintalo, sauna, kellari ja useita makasiineja. Rantakadun varrella oli iso ja syvä kaivo, jonka vettä käytettiin maaseutulaisten hevosia varten.

Kaupunkipuutarhan purku ja muutto Korkeavuorelle aloitettiin 1950-luvulla. Useita kerrostaloja pystytettiin puutarhan läheisyyteen, mikä jatkuvasti pienensi puutarhan pinta-alaa. Lisäksi kasvihuoneet alkoivat olla sekä huonosti kannattavia että huonokuntoisia. Vuonna 1960 kaikki oli purettu ja Hietalahdenkadun varteen pystytettiin puutarhan tilalle nelikerroksinen kerrostalo, jonka suunnitteli arkkitehti Viljo Rewell.

Näkymä kaupunginpuutarhasta etelästä ja Malmönkatu. Oikealla näkyvät kasvihuoneet ja viljelykset, ja vasemmalla muuntajarakennus. Kuva PMA, Vaasan keskusarkiston kuvia, M.E. Palomäki, 1957.

Vaasan kaupunkipuutarha sijaitsi vielä 1960-luvulla 29 korttelissa, Hietalahden- ja Malmönkadun välillä. Täällä oli useampi rakennus kuten asuinrakennus, makasiini, sauna, kellari ja useampi kasvihuone. Kuva: Piirustus, Vaasan rakennusvalvonta, päivitetty 15.4.1953.

Kaupungipuutarhan asuinrakennus Hietalahdenkadulta nähtynä. Vasemmalla näkyy vilaus nk. "kilometritalosta", jonka on suunnitellut Viljo Rewell. Kuva: PMA, Vaasan keskusarkiston kuvia, M.E. Palomäki, 15.10.1959.

Näkymä alueesta tänään. Viljo Rewellin suunnittelemat kerrostalot. Yllä ”peninkulmatalon” pääty Rantakadulle ja alla talon julkisivu Hietalahdenkadulle. Vasemmalla näkyy nk. ”kilometritalo”. Kuva: Pia Hartvik, 9.12 2009.

1.2. Viljo Rewell ja satokortteli

Viljo Rewell, joka syntyi Vaasassa vuonna 1910 i Vasa, on varmastikin tunnetuin Vaasasta tuleva arkkitehti. Viljo Rewell niitti myös kansainvälistä mainetta ja on ehkä kaikkein tunnetuin Toronton kaupungintalon suunnittelusta. Viljo Rewell valmistui arkkitehdiksi Helsingin teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1937. (Viljo, s 7)

Kuvassa näkyvät Viljo Rewellin suunnittelemat kerrostalot: Lättähattutalot Malmönkadulla ja satokorttelin rakennukset. Vasemmalla näkyvät Carl Schoultzin suunnittelemat pientalot. Kuva: Pictometry.

Hietalahdesta löytyy useampia Viljo Rewellin suunnittelemissa kerrostaloja. Ne on rakennettu neljän toista vuoden aikana, siis vuoden 1945 ja 1959 välillä. Vaasan Sato oy on rakentanut yksitoista näistä rakennuksista: Malmönkatu 1A, 1B, 2, 4, 5, 7, 8 ja 10, Hietalahdenkatu 22 ja 24 sekä Asemakatu 50. Viljo Rewell oli yhtiön toimitusjohtajana vuosina 1941- 51. Asuntoyhtiön Sosiaalituotanto Oy Vaasan Sato:n perusti Oy Strömberg Ab, Teräs Oy sekä Juho Myntti oy ja yhtiö perustettiin alkuaan sosiaalista asuintuotantoa varten. (Kaikkonen, s. 109- 113)

Asuinrakennukset 3, 5 ja 7 Malmönkadulla. Kuva: S. Öst

Viljo Rewell oli vuonna 1944 suunnitellut asuintalot Malmönkadun pohjoisella puolella Oy Strömbergin teknillistä henkilökuntaa varten. Kerrostalot Malmönkadulla 7 ja 5 valmistuivat vuonna 1946 ja asuinrakennus Malmönkadulla 3 valmistui vuonna 1951. Malmönkatu 3 Rewell suunnitteli yhteistyössä Alvar Aallon kanssa. (Mikkonen, s. 53- 54)

Yksityiskohta portaikosta Malmönkatu 3. Kuva: S. Öst

Nk. ”lättähattutalot” Malmönkadun eteläpuolella eli rakennukset Malmönkatu 2-6 ja Malmönkatu 8-10 ovat myös Viljo Rewellin käsialaa. Talot pystytti Vaasan Sato oy. Ensimmäiset rakennukset Malmönkadulla 2-6 Viljo Rewell/Vaasan Sato oy suunnitteli vuonna 1953. Loppupään rakennukset 8-10 syntyivät vuonna 1956.

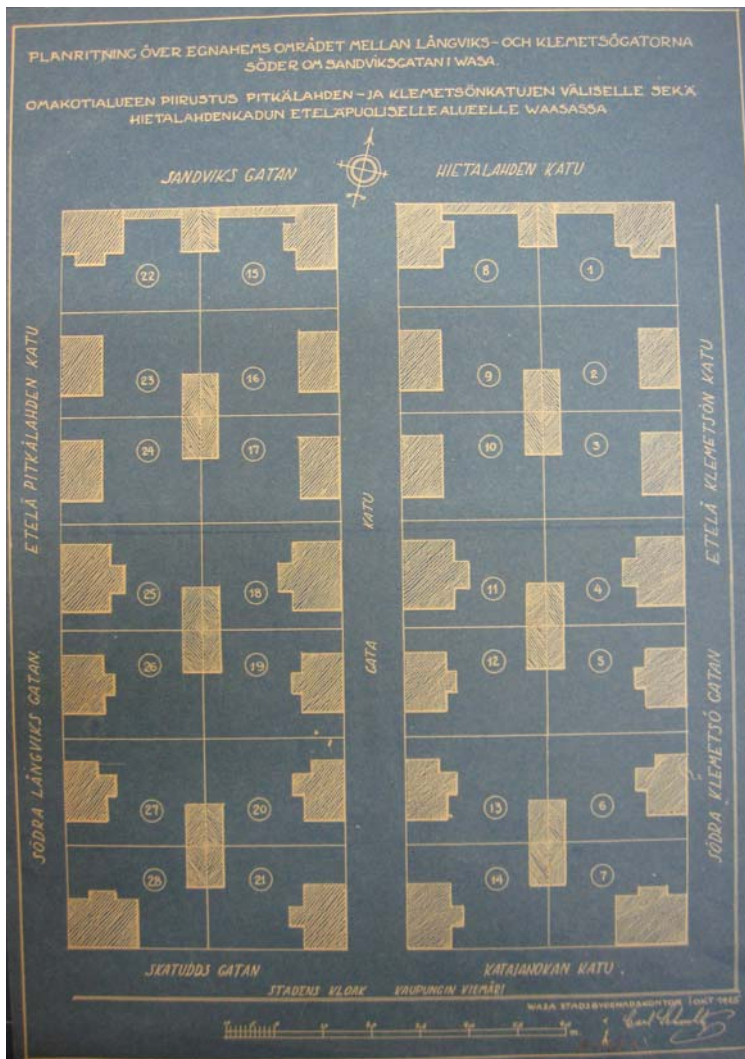

Malmönkadun kerrostalot pihanpuolelta. Kuva vuodelta 1956. PMA.

2. HIETALAHDEN VANHA OMAKOTIALUE

Hietalahden vanha omakotialue käsittää kortteleita 13 ja 14. Omakotialueen on suunnitellut silloinen kaupunginarkkitehti Carl Schoultz ja se sijaitsee Asema- ja Klemetilänkadun välillä. Rakennukset ovat pääosin pystytetty 1920-luvulla.

Alue on toteutettu oheisen, v. 1925 olevan asemapiirroksen mukaan. Joitakin kadunnimiä tältä ajalta on muutettu, esim. Katajanokankatu on nykyään Malmönkatu ja Eteläinen Pitkälahdenkatu on nykyään Asemakatu. Asemapiirroksesta näkee että kortteli 13 muodostaa kortteli 14 peilikuvan. Omakotitalot on sijoitettu kadun varteen sellaisella järjestelmällä, että jokaisesta kulmasta ja korttelin keskeltä löytyvät suuremmat talot ja niiden välillä on kaksi pienempää rakennusta.

Ulkorakennukset ovat tonteille yhteisiä, neljä tonttia jakaa yhtä ulkorakennusta. Poikkeuksen muodostaa Hietalahden puoli, jolla kaksi tonttia jakaa yhteisen ulkorakennuksen.

Hietalahdenkadun sivulla on pitkä aita joka yhdistää asuintalot ulkorakennuksiin.

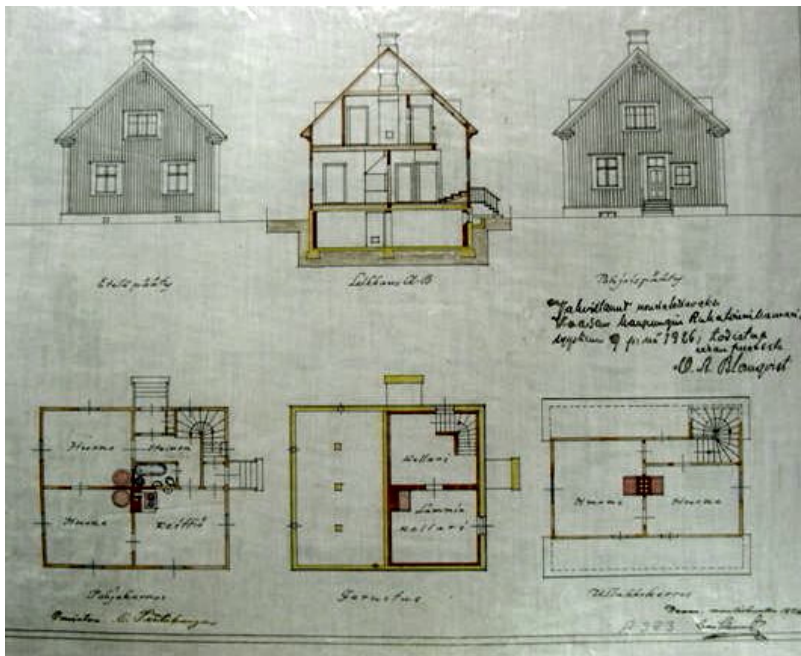
Arkitehti Carl Schoultzin asemapiirros korttelia 13 ja 14 varten, lokakuu 1925. Kuva: Piirustus A 392a, Vaasan kaupungin keskusarkisto.

Osa Carl Schoultzin piirustusta Asemakadulle (entinen Pitkälahdenkatu). Kuva. Piirustus nro A 1566, Vaasan kaupungin keskusarkisto.

Kaikki vanhan omakotitaloalueen rakennukset on pystytetty Carl Schoultzin tyyppi- ja piirustusten mukaan. Alkuperäiset piirustukset löytyvät Vaasan kaupungin keskusarkistosta. Talot on rakennettu vuosien 1925–1933 välillä. Suuremmat talot sisälsivät 6 huonetta ja keittiö, ja pienemmät 4 huonetta ja keittiö. Jokaisessa asuintalossa oli kellarit pesuhuoneineen ja joskus jopa sauna.

Talossa, Välikadulla 7, oli 1930-luvun alussa sekatavara-kauppa, jonka toiminta jatkui parin vuosikymmenen ajan. Muista rakennuksista olivat omakotikäytössä, niinkuin nykyäänkin ovat.

Carl Schoultzin tyyppi- ja piirustus tonttia nro 6 varten (Klemetilänkatu 54). Kuva: Piirustus nro.A 323, Vaasan kaupungin keskusarkisto.

Hyvin säilynyt esimerkki Carl Schoultzin rakennuksista. Asemakatu 49. Kuva: S. Öst.

Hyvin säilynyt kulmarakennus ja sen ulkorakennus. Välikatu 1. Kuva: S. Öst.

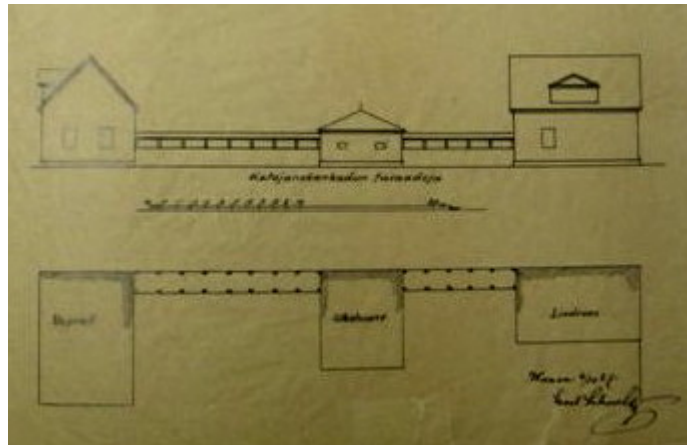
Asemakatu 47–59.

Välikatu 1–14.

Klemetilänkatu 56.

Ullakkoikkuna, Klemetilänkatu 46.

Carl Schoultzin piirustus aitaa varten asuin- ja ulkorakennuksen välille.

Kuva: Pia Hartvik, 9.12.2009.

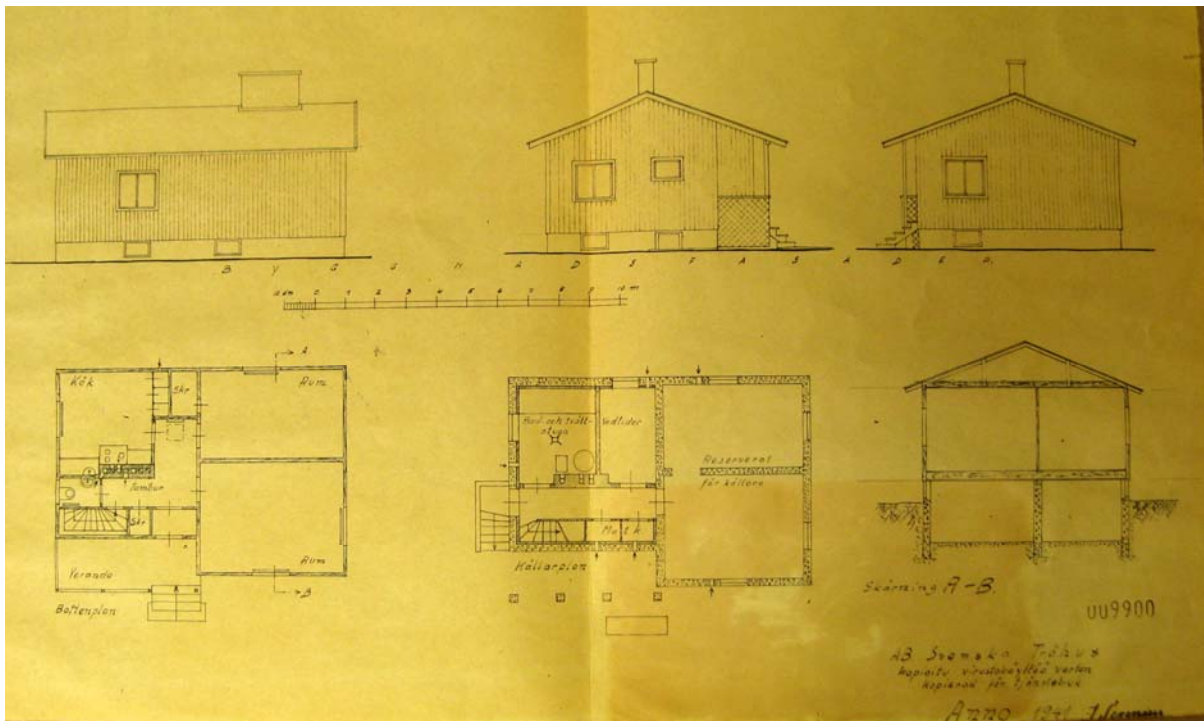
Kuva: Piirustusdetalji, Vaasan kaupungin keskusarkisto.

Nykyinen aita. Osoite Hietalahdenkatu 28–30. Kuva: Pia Hartvik, 12.2.2010.

3. UUSI OMAKOTIALUE ELI MALMÖN KAUPUNGINOSA

Ruotsissa järjestettiin vuonna 1940 kansalaiskeräys auttaakseen Suomea maan uudelleen rakentamisessa talvisodan jälkeen. Näinä aikoina rahanvienti oli rajoitettua ja rahat sijoitettiin siitä syystä vientikelpoisiin tuotteisiin. Keräilyvaroilla hankittiin 2000 teollisesti tuotettua puutaloa. Neljä eri talotyyppiä suunniteltiin Suomessa mutta itse kokoamis- ja työpiirustukset tehtiin ruotsalaisilla talotehtailla paikallisten standardimittojen mukaan. Talotyytit 1 ja 4 (52 m² ja 58 m²), erosivat toisistaan väriltään ja keittiö- ja makuuhuoneenikkunan sijoituksen puolesta. Ensimmäisestä talotyypistä oli olemassa kolme eri mallia. Näitä taloja oli suunnitellut Lauri Pajamies, ja ne olivat tarkoitettut tiheään asutuille alueille. Tyypit 2 ja 3, joita oli suunnitellut Urho Orola ja Jalmari Peltonen, olivat tarkoitettut maaseudulle, mutta ne pystytettiin kuitenkin useimmiten kaupunkiin, johtuen siitä että maaseuduilla harvoin oli mahdollisuuksia tehdä pystytystä edeltäviä perustöitä. (<http://www.mfa.fi/lahjatalot>)

Piirustus asuinrakennuksia varten tonteille 1-4 ja 6-9 15:a korttelissa, 2, 4, 6, 8, 10, 12-14 17:a korttelissa, 1-6 20:a korttelissa sekä 1-2 21:ä korttelissa IX kaupunginosassa Vaasan kaupungissa. Ab Svenska Trähus, kopioitu virkakäyttöön, 1941, I Serenius. Piirustus: Vaasan kaupungin rakennusvalvonta.

Kuva: Vaasan
keskusarkisto

Lahjatalot
jaettiin syksyllä
1940 yhteensä 75
paikkakunnalle
läpi Suomen
Tammisaaresta
Petsamoon.

Suurin osa lahjataloista sijoitettiin Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle, Ouluun, Lahteen, Poriin, Kuopioon, Mikkeliin, Forssaan ja Kuhmoon. Monessa kaupungissa on tästä johtuen katuja ja kaupunginosia, joilla on ruotsinkielisiä nimiä, nk. Malmön kaupunginosa Vaasassa. Ruotsalaisten lahjatalojen merkitys oli suuri sodanjälkeisen asuntopulan helpottamiseksi. Sitä paitsi rakennukset antoivat osviittaa suomalaiselle tyyppitalovalmistukselle ja rohkaisivat suomalaista esivalmistettujen talojen tuotantoa. (<http://www.mfa.fi/lahjatalot>)

Jokunen lahjatalo on säilynyt ainakin ulkoa verrattain alkuperäisenä, Karjalankatu 13.-

Vaasaan saapui 37 yhden perheen taloa. Näiden lisäksi Vaasan kummikaupunki Malmö teki kaupungille avokätisen lahjoituksen, mikä mm. mahdollisti Malmöntalon rakentamisen.
(Hoving, s. 360)

Malmöntalojen rakentaminen on dokumentoitu sanoin ja kuvin kirjassa ”Svenska gåvohus i Vasa”. Rakennustyöt aloitettiin 22. kesäkuuta 1940 ja 15. marraskuuta 1940 kaikki 37 taloa oli pystytetty.

Kuva: I Serenius, Pohjanmaan museon arkisto, Malmökatu 22 jne.

Sama katu nykyään. Kuva: Pictometry.

Kuva: I Serenius. PMA, Malmönkatu 25 ja Karjalankatu 22. Kulmarakennuksessa sijaitsi ennen kauppa. Samat rakennukset näkyvät myös yllä.

Lahjatalojen pystyttämisen jälkeen alue laajennettiin Essenin- ja Kurténinkatua, sekä Karjalan- ja Hangonkatua pitkin. Uudemman ja suuremman rakennustyyppin suunnitteli Asuntotoimisto vuonna 1942. (Hietalahti, s. 70)

Kuva: Kurténinkatu 4. S. Öst

Karjalankatu. Kuva: S. Öst

4. SELVAAKI-TALOT

Selvaakitalot Ansaankadulla 2, Hietalahdessa, Kuva: Pia Hartvik, 18.1 2010.

Selvaakitalot Hietalahdessa pystytettiin 1950-luvun keskivaiheilla. Käsite on peräsin norjalaiselta insinööri Olav Selvaagilta (1912-2002). Olav Selvaag mullisti norjalaisen asuntorakentamisen sodan jälkeisenä aikana yksinkertaistamalla ja parantamalla rakennusmenetelmiä. Vuonna 1951 hänen kirjansa *Bygg rationellt* ilmestyi ja tämä käsite levisi myös muihin pohjoismaihin.

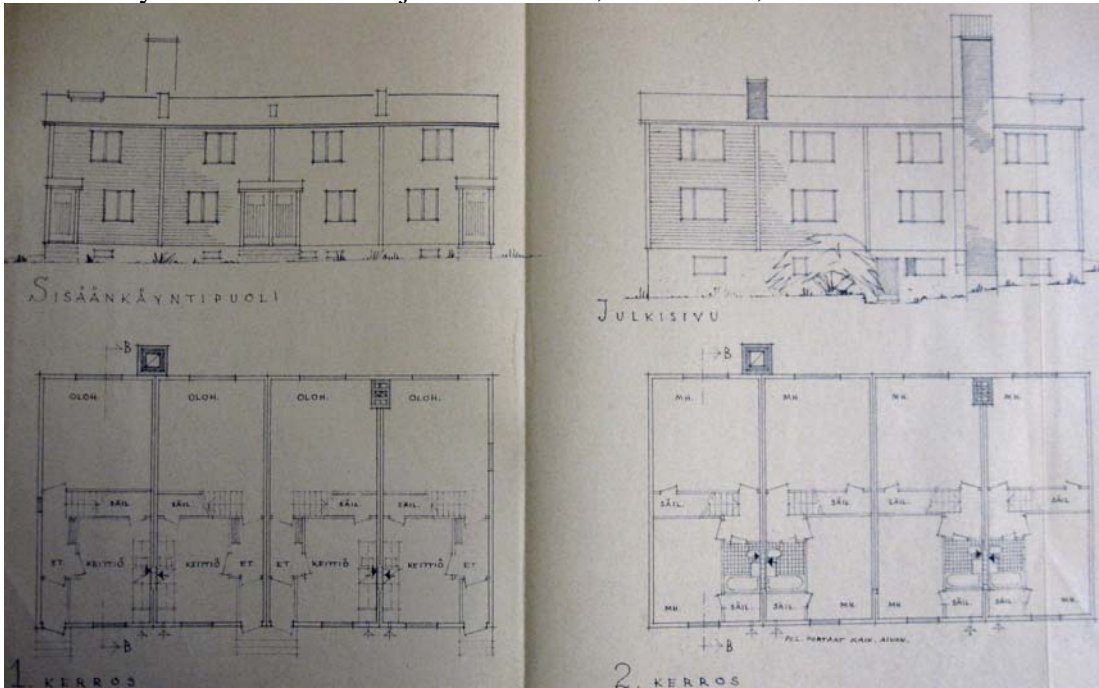
Selvaakitalot eivät edustaneet erityistä talotyyppiä, vaan kehitysprojektia, taloudellisempaa rakentamista varten. Painopiste oli huoneratkaisussa ja rakenteessa. Mitat ja arkkitehtoniset yksityiskohdat olivat minimaalisia. Tästä riippumatta taloista tuli tavallisen ihmisen unelma, johtuen asuntojen edullisuudesta ja kelpoisuudesta.

Insinööri Karl Erling Nyman osti norjassa lisenssin kokeillakseen miten talot sopisivat Suomeen ja hänen kotikaupunkiinsa Vaasaan. Karl Erling Nyman pystytti ensimmäisen nk. mallitalon Asevelikylään. Tästä tuli tosi suosittu ja lisää etsintäkuulutettiin. Vuonna 1955 K.E. Nymanin rakennusyhtiö rakensi kokonaisen asuntoalueen Ansaankadulle 2–4. Rakennustyötä johti rakennusmestari Nils-Erik Mattlar ja arkkitehti Nils Kostiainen teki piirustukset kyseisiin 17 rakennuksiin.

Taloissa sijaitsi yhteensä 48 perheasunto jotka sijoittuivat sekä rivitaloihin että erillisiin rakennuksiin. Alueen valmistuttua pienet kerrostalot muodostivat kodikkaan miljööön jossa oli lapsille turvallinen leikkialue.

Valokuva vuodelta 1978, Ansaankatu 2, siltä ajalta kuin Selvaakitaloilla vielä oli alkuperäinen norjalainen paneeli. Kaksi vuotta myöhemmin julkisivut vuorattiin karaattilevyillä. Valokuva: Mirjam Lehtikanto, 12.10.1978, PMA.

Arkkitehti Nils Kostiaisen piirustus L-taloa varten Ansaankatu 2.

Valokuva: Ansaankadun 2 tonttipiirustus, päivitetty 17.3.1954, Vaasan kaupungin rakennusvalvonta.

Selvaakitalot Hietalahdessa kuvattuna Ravikadulta. Yllä olevan kuvan on ottanut Olavi Airaksinen. (ei päivämäärää, PMA)

Alla. Valokuva samalta kadulta tammikuussa 2010. Rakennukset saavat uuden vuorauksen. Kuvaaja: Pia Hartvik, 18.1.2010.

5. RUUTIKELLARI

Viereisessä kuvassa näkyvä ruutikellari on sijainnut raviradan eteläpäässä. Kellari purettiin samalla kun tänne rakennettiin ravitalli vuonna 1973.

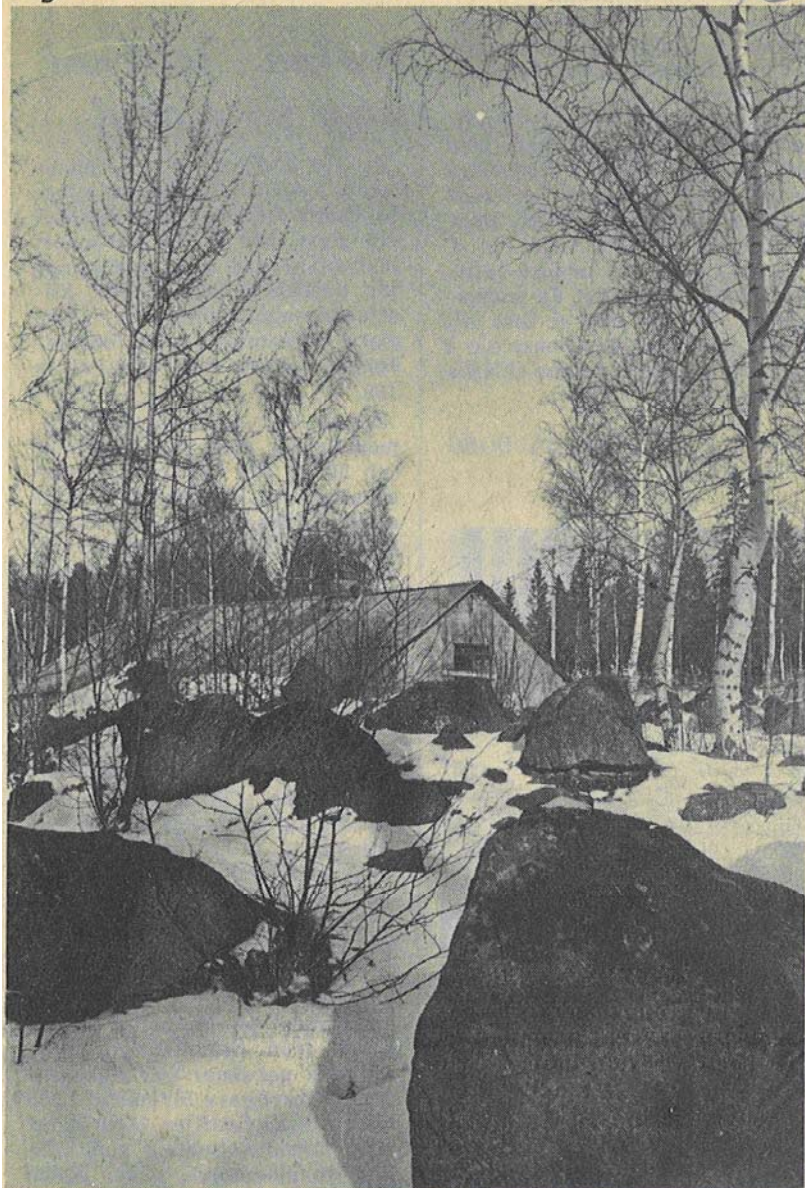
Alueella on sijainnut useampia ruutikellareita ja ne sijoitettiin kauaksi kaupungin keskustasta räjähtämisvaaran takia. Ruutikellarin jäännökset ravitallin vieressä muodostavat säilytettävän muinaismuiston.

Viimeinen ruutikellareista purettiin uuden tien alta vuonna 1996.

Vasabladet 1973. PMA.

Idyll med krut i

Vasabladet 2.3.73

● **Krutkällaren vid travbanan skall ge plats för ett travstall. Är det nödvändigt att spränga denna redan hårt naggade idyll i småbitar, lyder en försynt protest.**

Det är märkvärdigt med dessa hästkarlar, säger magister Mirjam Lehtikanto med sin milda röst. Jag läste i onsdagens tidning att de skall bygga ett travstall på den plats där den gamla krutkällaren nu ligger, söder om travbanan.

-- Och nu vill jag nog gärna protestera. Platsen bakom källaren är en av de mest idylliska i hela Vasa. Jag skulle helst se att inte miljön där söder om travbanan ytterligare slogs sönder. Källaren är den sista kvarvarande av minst tre och förresten mycket gammal -- den var mossig redan i min ungdom på 20-talet och jag håller det för troligt att den kan vara från stans första tid. Men nu är den förstas lappad och ful. Och hästkarlarna

resonerar väl därför så här "att nu bygger vi ett stall just här, och då slipper vi det där gamla rucklet samtidigt". Det vore skada tycker jag. Det där karlfolket -- karlar i allmänhet -- får alltid stor bädska att bygga nytt när de ser nånting gammalt. Jag har också konsulterat stadsplanekontoret i frågan, och där säger tjänstemännen att de i åtskilliga turer invänt och föreslagit andra lösningar. Men hästkarlarna har hållit fast vid sitt. Emellertid är det inte för sent att ändra sig.

Och nu vädjar då Mirjam Lehtikanto, konsthistoriker i Vasa och specialist på stadsmiljön, till hästkarlarna och till myndigheterna. Spara idyllen kring krutkällaren, låt tallarna och den stenbundna marken bestå.

INLEDNING

Inventeringen av byggnadsbeståndet i östra Sandviken inleddes i december 2009. Det sammanlagda antalet inventeringsobjekt är 202. Alla områdets byggnader har medtagits och ingen sållning har gjorts. Inventeringsuppgifterna är insatta i ett inventeringsprogram på internet (Kioski). Användarrättigheter till Kioskiprogrammet kan man lösa in från ELY-centralen.

Uppgifter om byggnadsår, förändringar o.dyl. har hämtats från Vasa stads byggnadsstillsyns ritningskartotek och från dataprogrammet Vasa webmap/webinfo.

Muséets inventeringsprojekt inleddes i december på beställning av Vasa stadsplaneringsverk och själva arbetet har gjorts av FM Pia Hartvik och FM Susanne Öst under en period av tre månader. Skrivandet av inventeringsrapporten ingick i arbetet. Inventeringen ingår som en del i stadens plan för utvecklandet av Sandviken, `Ett gemensamt Sandviken`.

Resultatet av inventeringen presenteras i rapporten. Statsdelens historia har tidigare behandlats bl.a. i historiken Hietalahti, Sandviken, kaupunginosa Vaasassa, historiikki 1350-1992, och därför är den inte närmare behandlad här. I början av rapporten presenteras området i sin helhet och de olika delområdena, sedan presenteras områden och enskilda objekt med skyddsbeckningar och rekommendationer. I en bilaga presenteras alla skyddsobjekt och andra anmärkningsvärda inventeringsobjekt såsom de framgår i inventeringsprogrammet Kioski. I rapporten ingår en karta med skyddsbeckningar och rekommendationer.

Inom undersökningsområdet har vi valt att lyfta fram områdeshelheter mer än enskilda objekt. De områdeshelheter som finns kännetecknas av att man uppfört byggnader inom ett visst område enligt vissa typritningar t.ex. Carl Schoultz typritningar för egnahemshus inom kvarteren 13 och 14, Malmöstadsdelens gåvohus och radhusen av Selvaagtyp. Vissa välbevarade enskilda objekt har uppmärksamats. Österbottens museum har även sett det som sin uppgift att inventera och lyfta fram den moderna arkitekturen och särskilt dess, även internationellt, kända arkitektprofil från Vasa, Viljo Rewell.

”Lättåttu”- husen, Malmögatan 2, 4, 6, 8 och 10, planerare Viljo Rewell. Bild: Palomäki, ÖMA.

INVENTERINGSOMRÅDET

Området omfattar de östra delarna av Sandviken. Det begränsas i väster av Strandvägen och Travgatan, i norr av Sandviks- och Tegelbruksgatan och i öster av Bangatan. Byggnaderna vid Krutkällarvägen och lämningarna av krutkällaren ingår i inventeringen.

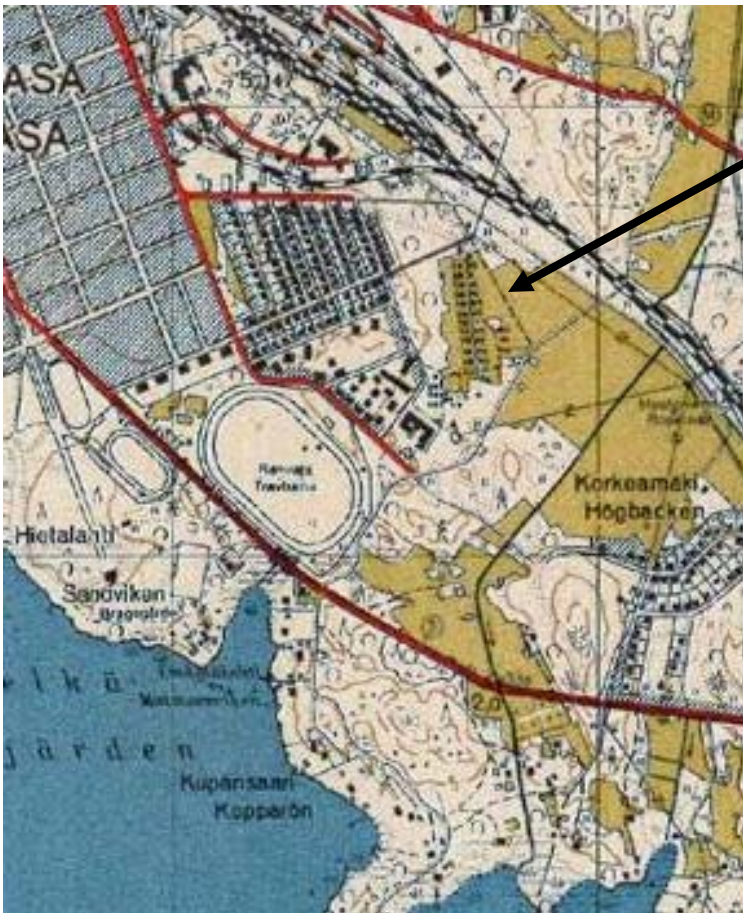
Inventeringsområdet har genomgått stora förändringar under 1900-talet. Från att ha varit i stort sett outnyttjad skogsmark har man så småningom börjat ta området i bruk. Ett inslag i områdets historia är Rytilaakso koloniområde.

Rytilaakso är beläget i slutet av Malmögatan. Det var Vasa kommunalhems odlingsmark fram till 1930-talet. Området dikades och iordningsställdes på 1920-talet och under nödåren i början av 1930-talet delade man ut odlingslotter till mindre bemedlade och arbetslösa. Pga läget och den bördiga jordmånen blev skördarna goda. Man tilläts uppföra små stugor till sommarbostäder eller för veckoslutsövernattning. De uppfördes redan i samband med parcelleringen. I september månad 1935 beslöt man hyra ut parceller för en period av tio år till alla som uppförde en stuga enligt överenskomna planer. Rytilaakso blev under årens lopp en välskött och vacker naturoas. (Hietalahti, s.80)

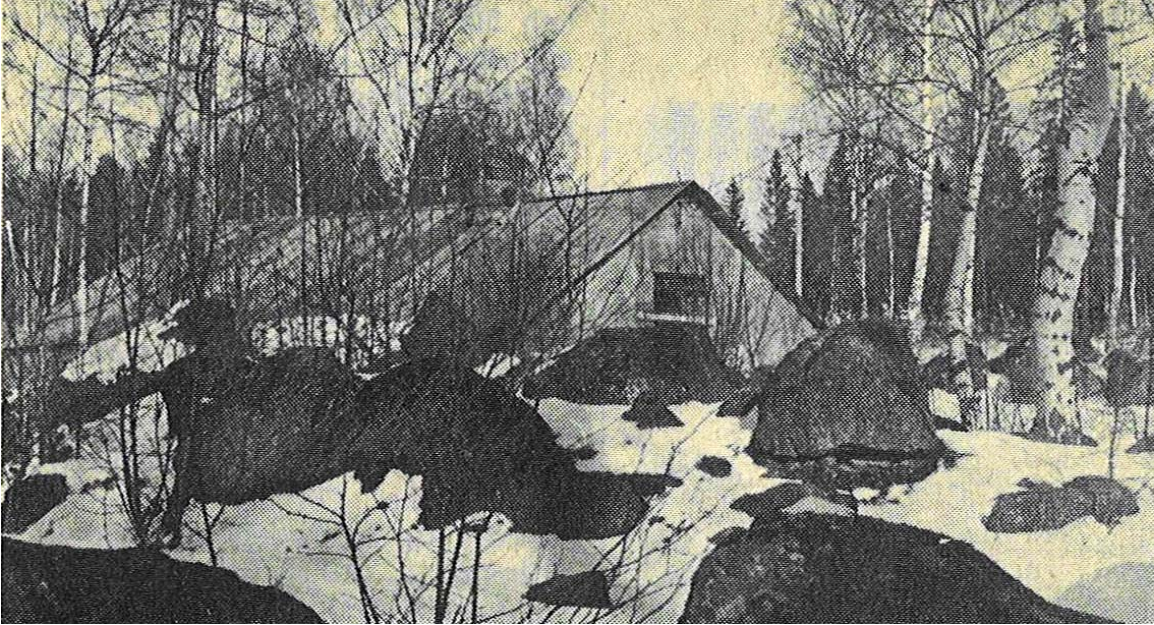
Rytilaakso. PMA – ÖMA.

Under vinterkriget gav staden lov att vinterbona stugorna och man fick också flytta hit. De som flyttade till Rytilaakso var tillfälliga evakuerade och vasabor som mist sitt hem i bombningarna. Stugorna var bebodda ända in på 1960-talet, då staden förbjöd boendet och krävde att stugorna skulle rivras, uppenbarligen av brandsäkerhetsskäl.

På kartan invid syns koloniområdet. Kartan är från 1960-talet. ÖMA.
- Viereisellä kartalla näkyvät Rytilaakson palstat. Kartta on 1960-luvulta. PMA.

I övrigt var det endast det av Carl Schoultz planerade gamla bostadsområdet och stadsträdgården som låg här ännu på 1930-talet och lite längre borta fanns flera krutkällare. Den sista krutkällaren revs i samband med den nya vägens byggande år 1996.

Kuva: Ruutikellari, Vasabladetin artikkeli 1973, PMA.- Foto: Krutkällaren, Vasabladets artikel 1973, ÖMA.

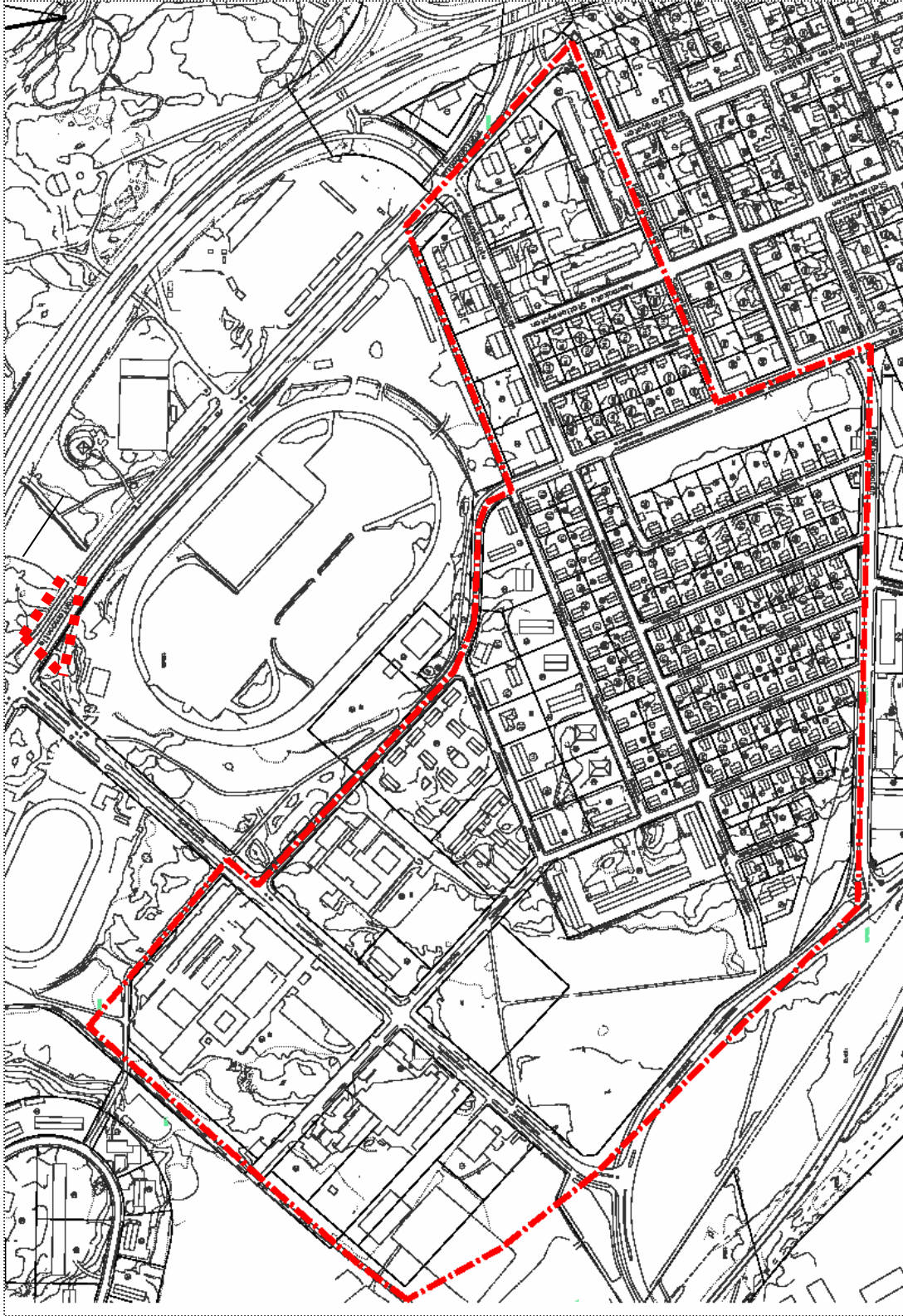
Hietalahden alue vuonna 1933, Ilmakuva, PMA – Sandvikens område år 1933, En flygbild, ÖMA.

En ny idrottsplan uppfördes år 1937 och travbanan på 1950-talet. Travstallet uppfördes år 1973.

Inom undersökningsområdet finns idag några särskilda kulturhistoriskt värdefulla delområden:

1. Höghusen vid Malmögatan och Satokvarteret. Det av bl.a. Viljo Revell planerade bostadsområdet vid Malmö-, Sandviks- och Stationsgatan. Här ingår punkthusen norr om Malmögatan, höghusen söder om Malmögatan ("lättähattutalot") samt det sk. "kilometerhuset" och "milhuset", kvarteret kallas också Satokvarteret efter bostadsbolaget Sosiaalituotanto Oy Vaasan Sato. Här fanns tidigare Vasa stadsträdgård.
2. Sandvikens gamla egnahemsområde. Ett egnahemsområde utformat enligt typritningar av den dåtida stadarkitekten Carl Schoultz. Området omfattar kvarter 13 och 14 i nionde stadsdelen och är beläget mellan Stations-, Klemetsö-, Malmö- och Sandviksgatan. Mellan kvarteren 13 och 14 ligger Mellangatan.
3. Det nya egnahemsområdet eller Malmöstadsdelen. Här finns de från Sverige, av Svenska Trähus, donerade 37 gåvohusen. Dessa donerades till Vasa för att inhysa evakuerade och hemlösa efter kriget, Malmöområdet har senare utvidgats och sträcker sig numera från Klemetsögatan till Bangatan och avgränsas i norr och söder av Tegelbruks- och Malmögatan. De ursprungliga gåvohusen finns vid Malmö-, Karelska- och Hangögatan.
4. Selvaaghusen, en särskild hustyp som fått sitt namn efter en norsk ingenjör Olav Selvaag. Området med Selvaaghus ligger vid Ansagatan och avgränsas i väster av Travgatan.
5. Krutkällaren. Ett äldre inslag utgör lämningarna av stadens krutkällare som ligger vid den sydöstra ändan av travbanan.

(Aalto, s.22)

Undersökningområdet är utmärkt med en röd streckad linje. Karta: Grundkarta över Sandviken, SPV.

1. SATOKVARTERET OCH HÖGHUSEN VID MALMÖGATAN

1.1. Vasa stadsträdgård

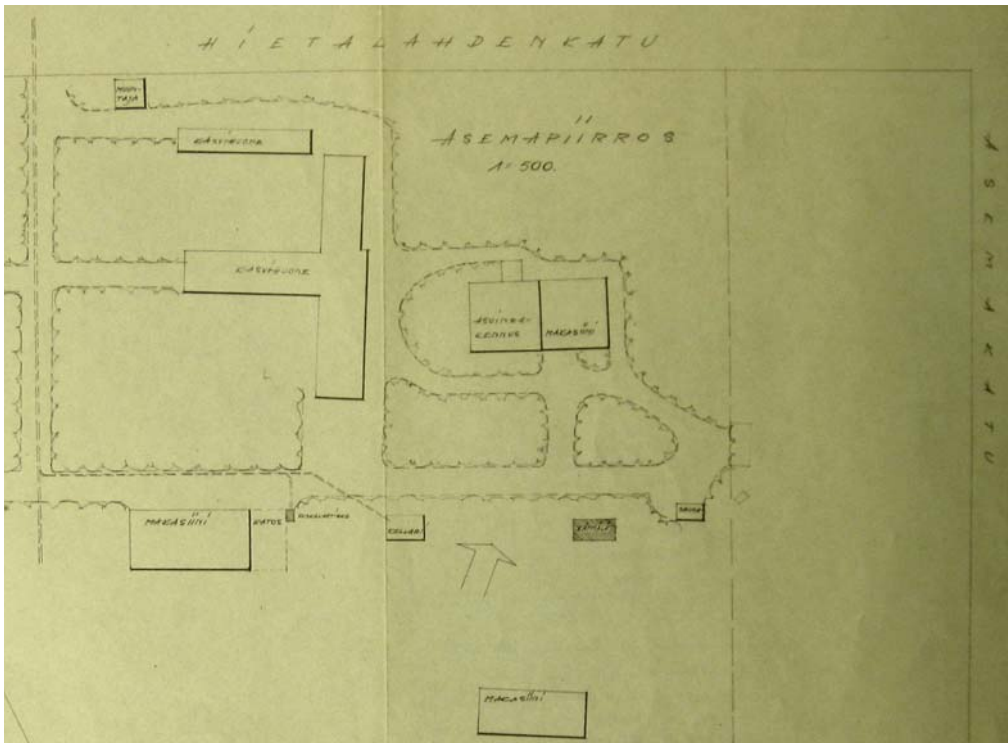
Vasa stadsträdgårds verksamhet startade år 1884 i samband med att staden anställde sin första trädgårdsmästare. En trädgårdsnämnd grundades 1902 för att övervaka och stödja honom. Stadsträdgården låg vid den tiden invid Strandvägen, på området mellan Sandviksgatan och Malmögatan (nuvarande Satokvarteret). Redan i ett tidigt skede torde den ha haft ett eget plantbestånd och ett anspråkslöst växthus.

Under trädgårdsmästaren Hemming Revals ledning 1923–1947, utvidgades plantskolan och moderna växthus byggdes. Förutom växthus fanns också många andra byggnader på området såsom bostadshus, bastu, källare och flera magasin. Invid Strandvägen fanns en stor och djup brunn, vars vatten användes för landsbygdsbornas hästar.

Stadsträdgårdens nedmontering och flyttning till Högbacken inleddes på 1950-talet då flera höghus uppfördes i dess närhet, vilket ständigt minskade på trädgårdens areal. Dessutom började växthusen vara olönsamma och i dåligt skick. 1960 var allting rivet och invid Sandviksgatan uppfördes istället ett fyravånings höghus ritat av arkitekt Viljo Rewell.

Vy över stadsträdgården sedd från söder och Malmögatan. T.h. växthusen och odlingarna, samt t.v. en transformatorbyggnad. Foto: Österbottens Museums bildarkiv, Vasa centralarkivs foton, M.E. Palomäki, 1957.

Vasa stadsträdgård fanns ända fram till 1960 i kvarter 29, mellan Sandviks- och Malmögatan. Där fanns flera byggnader såsom bostadshus, magasin, bastu, källare och flera växthus. Foto: Ritning vid Vasa stads byggnadstillsyn, daterad 15.4.1953.

Stadsträdgårdens bostadshus sedd från Sandviksgatan. T.v. skimtar gaveln av det så kallade "kilometerhuset", ritat av Viljo Rewell. Foto: Österbottens Museums bildarkiv, Vasa Centralarkivs foton, M.E. Palomäki, 15.10 1959.

Vy över området idag med höghus ritade av Viljo Rewell. Ovan ”milhusets” gavel mot Strandvägen och nedan dess fasad mot Sandviksgatan. Längst t.v. skymtar ”kilometerhuset”. Foto: Pia Hartvik, 9.12 2009.

1.2. Viljo Rewell och satokvarteret

Viljo Rewell, som föddes år 1910 i Vasa, är säkerligen den mest kända arkitekt som härstammar från Vasa. Viljo Rewell skördade även internationell berömmelse och är kanske mest känd för planeringen av Torontos stadshus. Han blev färdig arkitekt från Helsingfors tekniska högskola år 1937. (Viljo, s 7)

På bilden ser vi Lättähattutalot på Malmögatan och byggnaderna i satokvarteret, t.v. ser vi småhusen planerade av Carl Schoultz. .Foto: Pictometry.

I Sandviken finns ett flertal höghus planerade av Viljo Rewell. De har uppförts under en period av fjorton år, dvs mellan 1945 och 1959. Vaasan Sato oy har uppfört elva av dessa hus: Malmögatan 1A, 1B, 2, 4, 5, 7, 8 och 10, Sandviksgatan 22 och 24 och Stationsgatan 50. Viljo Rewell var verkställande direktör för bolaget under åren 1941-51. Bolaget Sosiaalituotanto Oy Vaasan Sato grundades av Oy Strömberg Ab, Teräs Oy och Juho Myntti Oy och bolaget grundades från början för social bostadsproduktion. (Kaikkonen, s. 118)

Bostadshusen 3, 5 och 7 vid Malmögatan. Foto: S. Öst

Viljo Rewell hade år 1944 planerat bostadshusen på Malmögatans norra sida för Oy Strömberg Ab:s tekniska personal. Höghusen vid Malmögatan 7 och 5 stod klara under år 1946 och bostadshuset vid Malmögatan 3 blev klart år 1951. Malmögatan 3 planerades i samarbete med Alvar Aalto. (Mikkonen, s. 53-54)

Detalj av trapphuset, Malmögatan 3. Foto S. Öst

Höghusen vid Malmögatans södra sida som i folkmun kallas för "lätthattotalot" eller byggnaderna vid Malmögatan 2-6 och Malmögatan 8-10 är även planerade av Viljo Rewell. Byggnaderna uppfördes av Vaasan Sato oy. De första byggnaderna vid Malmögatan 2-6 planerade Viljo Rewell/Vaasan Sato oy år 1953. Byggnaderna i slutändan av Malmögatan, nämligen 8-10 planerades år 1956.

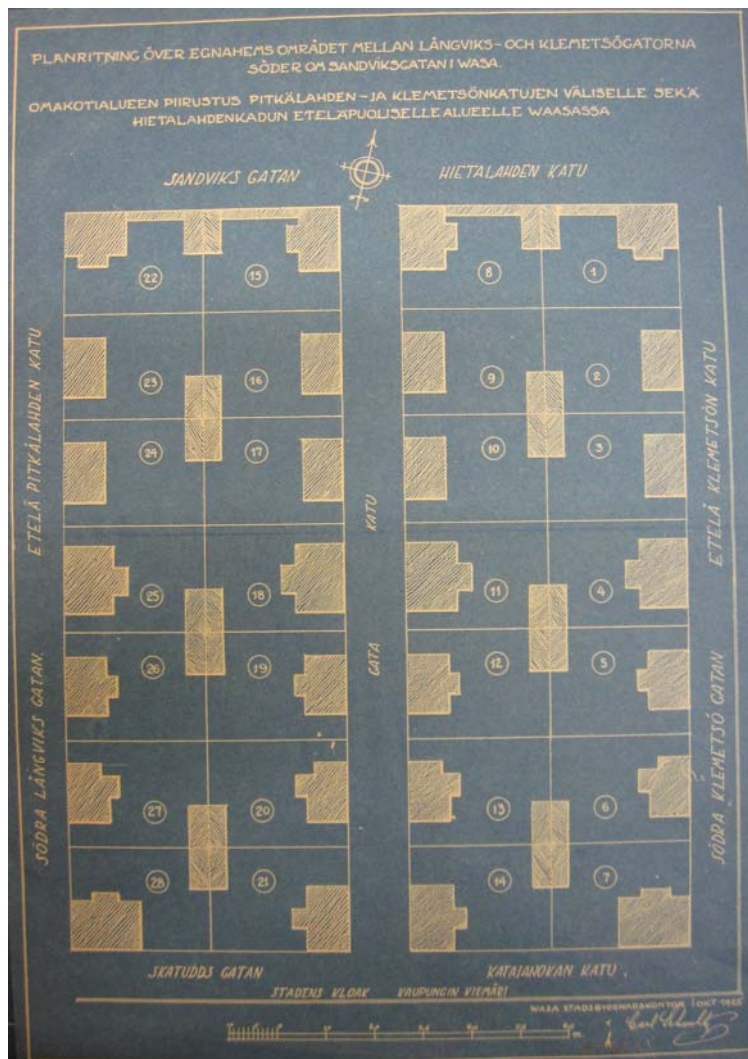

Malmögatans höghus från gårdssidan. Bilden är från år 1956. ÖMA.

2.SANDVIKENS GAMLA EGNAHEMSOMRÅDE

Det gamla egnahemsområdet i Sandviken omfattar kvarter 13 och 14. Egnahemsområdet är planerat av den dåtida stadsarkitekten Carl Schoultz och är beläget på området mellan Stations- och Klemetsögatan. Byggnaderna är i huvudsak uppförda på 1920-talet.

Nedanstående planritning är från år 1925 och enligt den har området förverkligats. Vissa gatunamn har ändrats sedan den tiden, exempelvis Skatuddsgatan har bytt namn till Malmögatan och Södra Långviksgatan till Stationsgatan. Planritningen visar att kvarter 13 är en spegelvänd bild av kvarter 14. Egnahemshusen är placerade invid gatan enligt ett system av stora hus i varje hörn, samt i mitten av varje kvarter och mellan dem två mindre hus.

Uthusen är gemensamma för tomterna, på så vis att fyra tomter delar på en byggnad. Undantagsvis vid Sandviksgatan, där två tomter delar på en uthusbyggnad. Där finns också ett långt staket längsmed Sandviksgatan, som sammanfogar hus och uthus.

Arkitekt Carl Schoultz
planritning över kvarter 13 och
14 från oktober 1925. Foto:
Ritning nr. A 392a, Vasa stads
centralarkiv.

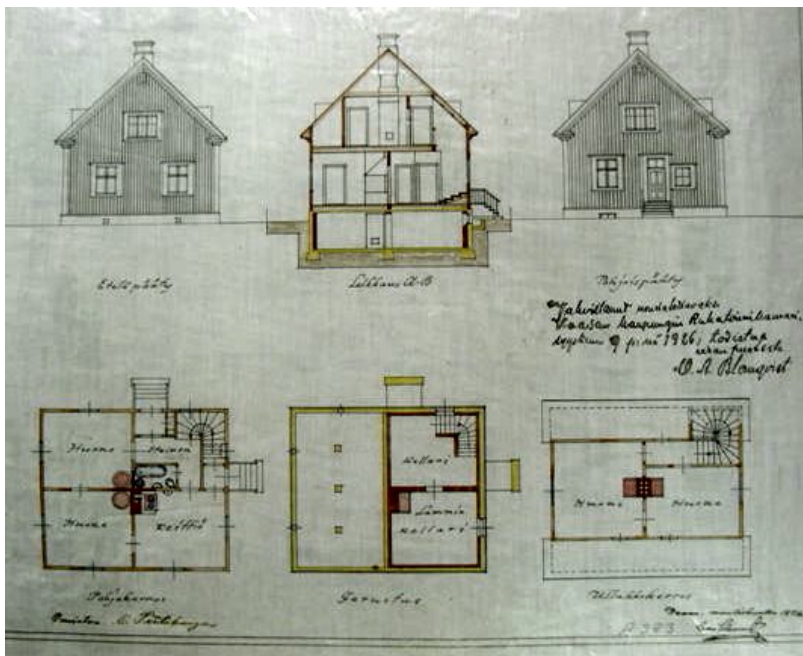

Del av Carl Schoultz originalritning för Stationsgatan (tidigare Långviksgatan).

Foto: Detalj av ritning nr. A 1566, Vasa stads centralarkiv.

Alla byggnader i det gamla egnahemsområdet är uppförda enligt Carl Schoultz typritningar, som finns i original vid Vasa stads centralarkiv. Husen är uppförda mellan åren 1925–1933. De stora husen uppfördes med 6 rum och kök, medan de små hade 4 rum och kök. I varje bostadshus fanns en källare med badstuga och ibland även bastu.

I huset vid Mellangatan 7 fanns i början av 1930-talet en diversehandel, vars verksamhet pågick under ett par årtionden. De andra husen blev bostäder för familjer, vilket ännu idag är deras användningsområde.

Carl Schoultz typritning för tomt nr 6 (Klemetsögatan 54). Foto: Ritning nr. A 323, Vasa stads centralarkiv.

Ett välbevarat exempel på Carl Schoultz` arkitektur. Stationsgatan 49. Foto: S. Öst.

En välbevarad hörnbyggnad och dess uthus. Mellangatan 1. Foto: S. Öst.

Stationsgatan 47–59.

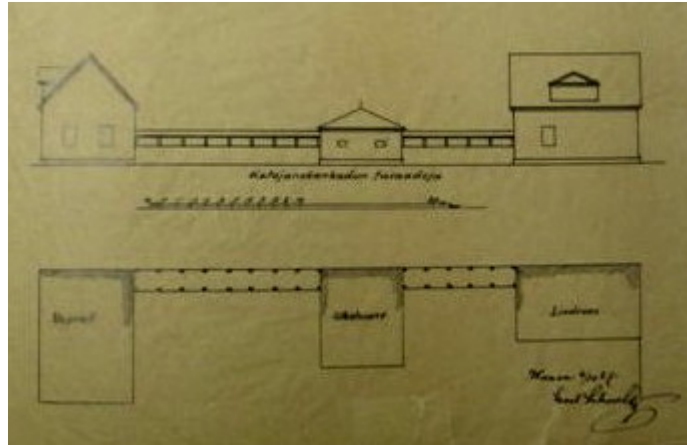
Mellangatan 1–14.

Klemetsögatan 56.

Vindsfönster vid Klemetsögatan 46.
Foto: Pia Hartvik, 9.12.2009.

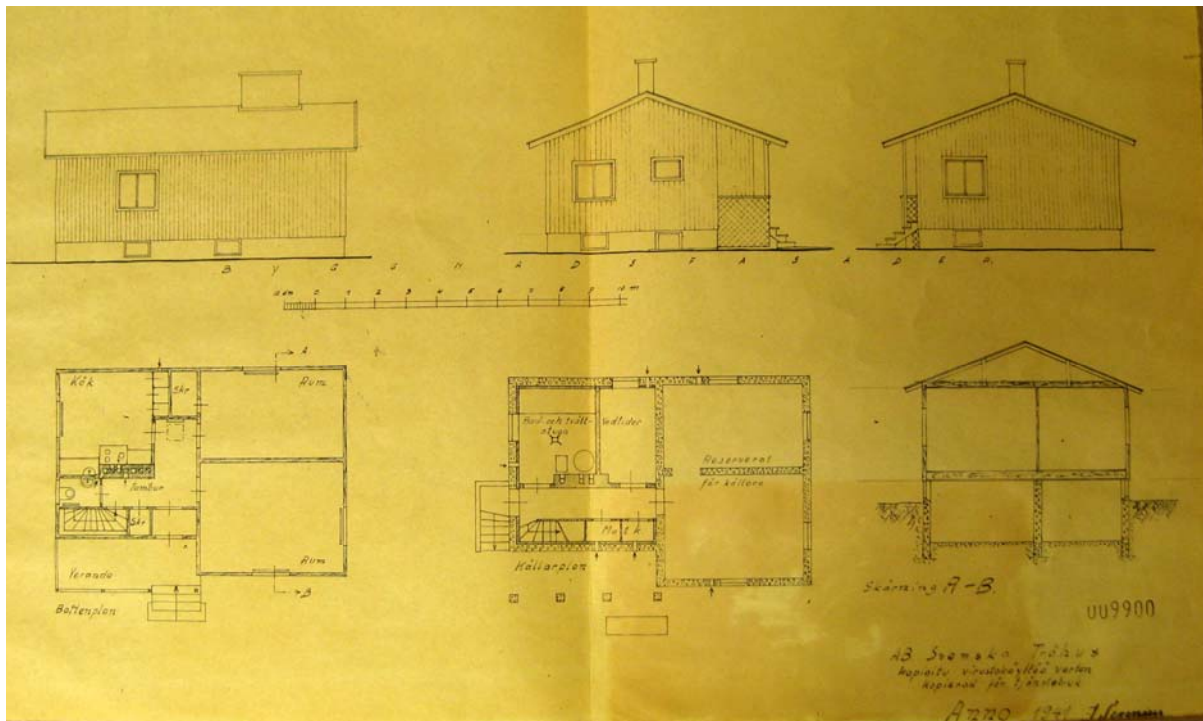
Carl Schoultz ritning för staket mellan
och uthus. Foto: Detalj av ritning, Vasa
stads centralarkiv.

Nuvarande staket mellan husen vid Sandviksgatan 28–30. Foto: Pia Hartvik, 12.2.2010.

3. DET NYA EGNAHEMSOMRÅDET ELLER MALMÖSTADSDELEN

I Sverige anordnades år 1940 en medborgarinsamling för att hjälpa Finland med återuppbyggnaden av landet efter vinterkriget 1939-40. Under den här tiden fanns det restriktioner angående utförande av valuta och pengarna investerades i produkter som kunde exporteras. Med insamlingsmedlen skaffades 2000 industriellt framställda trähus. De fyra olika hustyperna planerades i Finland men själva monterings- och arbetsritningarna gjordes av de svenska husfabrikerna enligt lokala standardmått. Hustyperna 1 och 4 (52 m² o 58 m²), avvek från varandra genom färgsättning och placering av köks- och sovrumsfönster, det fanns tre olika modeller av typ 1. De här husen var planerade av Lauri Pajamies, och de var ämnade för tätbebyggda områden. Typ 2 och 3, som planerats av Urho Orola och Jalmari Peltonen, var avsedda för landsbygdens behov, men uppfördes ändå oftast i städerna, eftersom landsbygdsorterna sällan hade möjlighet att utföra grundarbetet före byggnadernas uppförande. (<http://www.mfa.fi/lahjatalot>)

Ritning till bostadshus att uppföras på tomterna 1-4 och 6-9 i 15:de kvarteret, 2, 4, 6, 8, 10, 12-14 i 17:de kvarteret, 1-6 i 20:de kvarteret samt 1-2 i 21:sta kvarteret av IX stadsdelen i Vasa stad. Ab Svenska Trähus, kopierad för tjänstebruk 1941, I Serenius. Ritning: Vasa stads byggnadstillsyn.

Bild: Vasa centralarkiv

Gåvohusen utdelades under hösten 1940 till sammanlagt 75 orter runt om i Finland från Ekenäs till Petsamo. De flesta gåvohusen placerades i Helsingfors, Åbo, Tammerfors,

Uleåborg, Lahti, Björneborg, Kuopio, St. Mickel, Forssa och Kuhmo. I flera städer finns det alltså gator eller stadsdelar med svenska namn, såsom t.ex. Malmöstadsdelen i Vasa. De svenska gåvohusen var av stor betydelse för att åtgärda den efterkrigstida bostadsbristen. Dessutom gav de riktlinjer för den finska typhusplaneringen och uppmuntrade den finska produktionen av förtillverkade trähus. (<http://www.mfa.fi/lahjatalot>)

Något av gåvohusen har åtminstone till det yttre bevarats relativt ursprungligt, Karelskagatan 13. Foto. S Öst

Till Vasa kom 37 stycken enfamiljshus. Förutom dessa gjorde fadderstaden Malmö en frikostig donation till staden Vasa, vilket bl.a. möjliggjorde uppförandet av den s.k. Malmögården. Hoving, s. 360.

Uppförandet av Malmöhusen har dokumenterats i ord och bild i publikationen "Svenska gåvohus i Vasa". De inledande byggnadsarbeten påbörjades den 22 juni 1940 och den 15 november 1940 var samtliga 37 hus uppresta.

Foto: I Serenius, Österbottens museums arkiv. Malmögatan 22 osv.

Sama katu nykyään. Kuva: Pictometry. Samma gata idag. Foto: Pictometry.

Kuva: I Serenius. PMA, Malmönkatu 25 ja Karjalankatu 22. Kulmarakennuksessa sijaitsi ennen kauppa. Samat rakennukset näkyvät myös yllä. Foto: I Serenius, ÖMA, Malmögatan 25 och Karelskagatan 22. I hörnbyggnaden fanns tidigare en butik. Samma byggnader syns även ovan.

Efter att gåvohusen uppförts utvidgades området längs Essens- och Kurténgatan, samt även delvis längs Karelska- och Hangögatan. Den nyare byggnadstypen var planerad av Bostadskontoret år 1942 och den var större än den ursprungliga. (Hietalahti, s. 70)

Foto: Kurténgatan 4.

4. SELVAAGHUSEN

Selvaaghusen vid Ansasgatan 2 i Sandviken. Foto: Pia Hartvik, 18.1 2010.

Selvaaghusen i Sandviken uppfördes i mitten av 1950-talet. Begreppet härstammar från den norske ingenjören Olav Selvaag (1912-2002), som under efterkrigstiden revolutionerade det norska bostadsbyggandet genom att förenkla och förbättra byggnadsmetoderna. 1951 utkom hans bok *Bygg rationellt* och konceptet spreds också till övriga Norden.

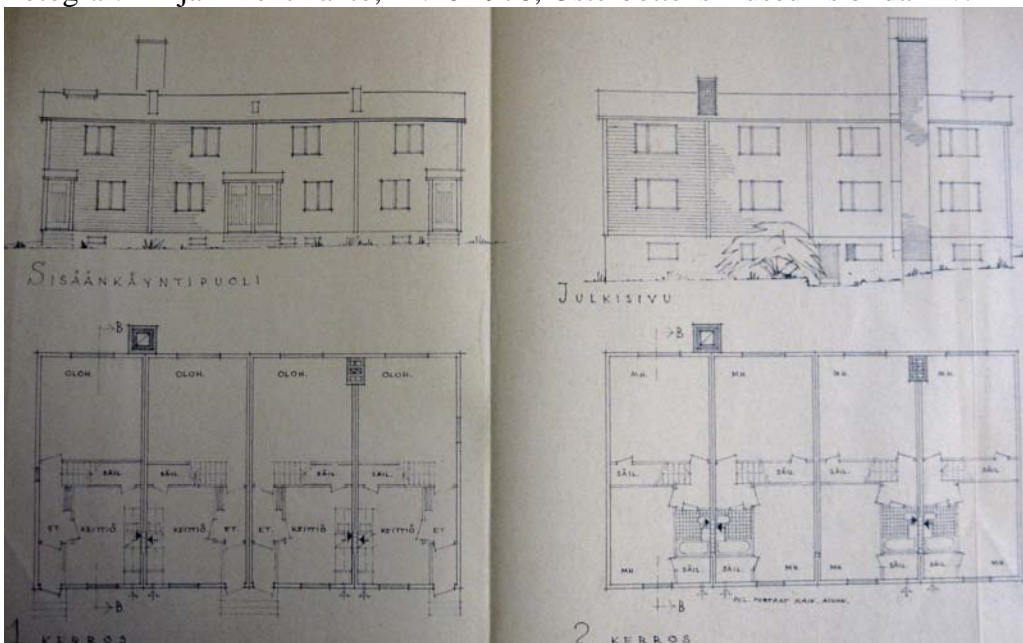
Selvaaghusen var ingen särskild hustyp, utan ett utvecklingsprojekt för ett mera ekonomiskt sätt att bygga. Tyngdpunkten låg vid planlösningen och konstruktionen. Måtten var minimala och de arkitektoniska detaljerna minimerade. Trots allt blev husen det vanliga folkets dröm, eftersom bostäderna var bra och billiga.

Ingenjör Karl Erling Nyman köpte licens i Norge för att prova hur dessa hus skulle passa i Finland och i hemorten Vasa. I Vapenbrödrabyn uppförde han det första så kallade modellhuset, som blev mycket omtyckt och flera efterfrågades. 1955 uppförde K.E. Nymans byggnadsföretag ett helt bostadsområde vid Ansasgatan 2–4. Det skedde under ledning av byggmästare Nils-Erik Mattlar, medan arkitekt Nils Kostiaainen hade gjort ritningarna till de 17 husen.

I husen fanns sammanlagt 48 familjebostäder fördelade både i radhus och fristående hus. När området var färdigt kom de små höghusen att bilda en hemtrevlig miljö med ett tryggt lekrområde för barnen.

Fotografi från år 1978 vid Ansasgatan 2, medan Selvaaghusen fortfarande har sin ursprungliga, norska fjällpanel. Två år senare bekläddes fasaderna med karatskivor. Fotograf: Mirjam Lehtikanto, 12.10 1978, Österbottens museums bildarkiv.

Arkitekt Nils Kostianens ritning för L-huset vid Ansasgatan 2. Foto: Tomtritningar för Ansasgatan 2, daterade 17.3.1954, Vasa stads byggnadstillsyn.

Selvaaghus i Sandviken fotograferade från Travgatan. Bilden ovan har fotograferats av Olavi Airaksinen. (odat., ÖMA) Nedan fotografi från samma gata i januari 2010, då arbetet med en ny fasadbeklädnad just påbörjats. Fotograf: Pia Hartvik, 18.1.2010.

5. KRUTKÄLLAREN

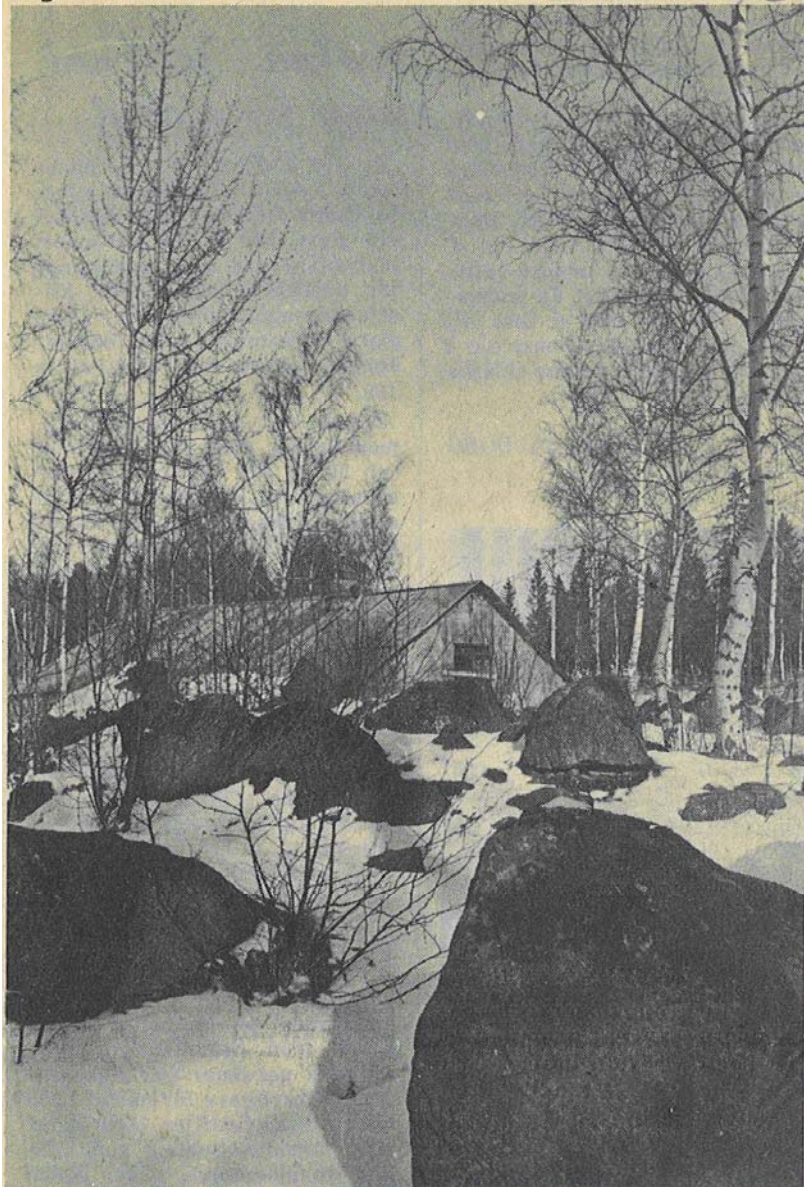
I bilden bredvid syns en krutkällare som varit belägen i den södra änden av travbanan. Källaren revs i samband med att travstallet uppfördes år 1973.

På området har det funnits ett flertal krutkällare och de placerades långt från stadens centrum pga sprängningsrisken. Källarens lämningar bredvid travstallet bildar ett fornminne som bör bevaras.

Den sista krutkällaren revs i samband med att den nya vägen byggdes år 1996.

Vasabladet 1973. ÖMA.

Idyll med krut i Vasabladet 2.3.73

● Krutkällaren vid travbanan skall ge plats för ett travstall. Är det nödvändigt att spränga denna redan hårt naggade idyll i småbitar, lyder en försynt protest.

Det är märkvärdigt med dessa hästkarlar, säger magister Mirjam Lehtikanto med sin milda röst. Jag läste i onsdagens tidning att de skall bygga ett travstall på den plats där den gamla krutkällaren nu ligger, söder om travbanan.

-- Och nu vill jag nog gärna protestera. Platsen bakom källaren är en av de mest idylliska i hela Vasa. Jag skulle helst se att inte miljön där söder om travbanan ytterligare slogs sönder. Källaren är den sista kvarvarande av minst tre och förresten mycket gammal -- den var mossig redan i min ungdom på 20-talet och jag håller det för troligt att den kan vara från stans första tid. Men nu är den förstas lappad och ful. Och hästkarlarna

resonerar väl därför så här "att nu bygger vi ett stall just här, och då slipper vi det där gamla rucklet samtidigt". Det vore skada tycker jag. Det där karlfolket -- karlar i allmänhet -- får alltid stor bådaska att bygga nytt när de ser nånting gammalt. Jag har också konsulterat stadsplanekontoret i frågan, och där säger tjänstemännen att de i åtskilliga turer invänt och föreslagit andra lösningar. Men hästkarlarna har hållit fast vid sitt. Emellertid är det inte för sent att ändra sig.

Och nu väddar då Mirjam Lehtikanto, konsthistoriker i Vasa och specialist på stadsmiljön, till hästkarlarna och till myndigheterna. Spara idyllen kring krutkällaren, låt tallarna och den stenbundna marken bestå.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS - KÄLLOR OCH LITTERATUR

Aalto, Anna-Kaisa, *Hietalahden - Purolan laakso, Maisemaselvitys ja ukoilualuesuunnitelma*, Vaasan kaupunkisuunnittelu, Viheraluesuunnittelu 2007.

Hietalahti, Sandviken, kaupunginosa Vaasassa 1350-1992, Vaasa 1992

Hoving, Victor, *Vaasa 1852-1952, Vaasan aikakirjoista ja vaasalaisten vaiheista sadan vuoden ajalta*, Helsinki 1956

Kaikkonen, Rauno, *Vaasan rakennusmestariyhdistys, 100-vuotishistoriikki 1908 – 2008*

Mikkonen, Tuija, *Tehtaan asunnot Vaasassa, Puuvillatehtaan, sokeritehtaan ja Strömbergin työsuhdeasunnot*, Pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopisto, Taidehistorian laitos, Marraskuu 1997

Nikula, Riitta, *Selvaakitalo The Selvaag house*. Arkitehti nro 5, 2009.

Svenska gåvohus i Vasa, Berättelse över byggnadsarbetenas förlopp vid de svenska gåvohusbyggena i Vasa stad

Vaasan kaupungin suomenkieliset koulut 1877-1977, Katsaus Vaasan suomenkielisen koulutoimen kehitysvaiheisiin, Kirjoittanut Väinö Vartio, Kuvat Harri Huhdan kuvausryhmä, Vaasa 1977

Viljo Revell, Rakennuksia ja suunnitelmia, Byggnadsverk och projekt, Helsinki 1966

Viherrakentaminen Vaasassa ennen ja nyt. Viheralan kehittäminen Vaasassa, Hietämäki, Lauri, 6.3 1985, Österbottens Museums bibliotek

Lyhenteet - Förkortningar

PMA – Pohjanmaan museon arkisto
ÖMA – Österbottens museums arkiv
KSV – Kaupunkisuunnitteluvirasto
SPV - Stadsplaneringsverket

**YKSITTÄISTEN KOHTEIDEN SUOJELUSUOSITUKSIA/
SKYDDSREKOMMENDATIONER FÖR ENSKILDA BYGGNADER:**

OSOITE /ADRESS	BYGGÅR,PLANERARE/ RAKENNUSVUOSI, SUUNNITTELIJA PLANBETECKN./SUOSITUS	
1., Sandviksgatan 22–24 (affärsfastig.)/ Hietalahdenk 22-24, (liikerak)	1961, 1977, Viljo Rewell	SR
2. Sandviksgatan 22–24, (höghus)/ Hietalahdenk 22-24 (kerrostalo)	1959–1960, Viljo Rewell	sr-1
3. Malmögatan/Malmönkatu 1A	1953, Viljo Rewell	sr-1
4. Malmögatan/Malmönkatu 1B	1953, Viljo Rewell	sr-1
5. Malmögatan/Malmönkatu 3	1949, Viljo Rewell/(Alvar Aalto)	sr-1
6. Malmögatan/Malmönkatu 5	1946, Viljo Rewell	SR
7. Malmögatan/Malmönkatu 7	1946, Viljo Rewell	SR
8. Malmögatan/Malmönkatu 2	1954, Viljo Rewell	SR
9. Malmögatan/Malmönkatu 4	1954, Viljo Rewell	SR
10. Malmögatan/Malmönkatu 6	1954, Viljo Rewell	SR
11. Malmögatan/Malmönkatu 8	1956, Viljo Rewell	SR
12. Malmögatan/Malmönkatu 10	1956, Viljo Rewell	SR
13. Skånegatan/Skoonenkatu 2 A–B	1953, Nils Kostainen	sr-1
14. Skånegatan/Skoonenkatu 2 C–D	1953, Nils Kostainen	sr-1
15. Skånegatan/Skoonenkatu 4	1953, Arvo O. Aalto	sr-1
16. Skånegatan/Skoonenkatu 6	1954, Arvo O. Aalto	sr-1
17. Skånegatan/Skoonenkatu 12	1956, Eero Lauri	sr-1
18. Skånegatan/Skoonenkatu 14	1958, Eero Lauri, Teuvo Lindfors	sr-1

**ALUESUOSITUKSIA/SKYDDSREKOMMENDATIONER FÖR
OMRÅDEN:**

KORTTELI/KVARTER OSOITE/ADRESS	TONTTINUMERO/ TOMTNUMMER	KAAVAMERKINTÄ/ PLANBETECKNING
19. Sato – kortteli/kvarteret	905-9-1029 905-9-2029	/ s
20. Malmögatan/Malmökatu	905-9-34	/ s

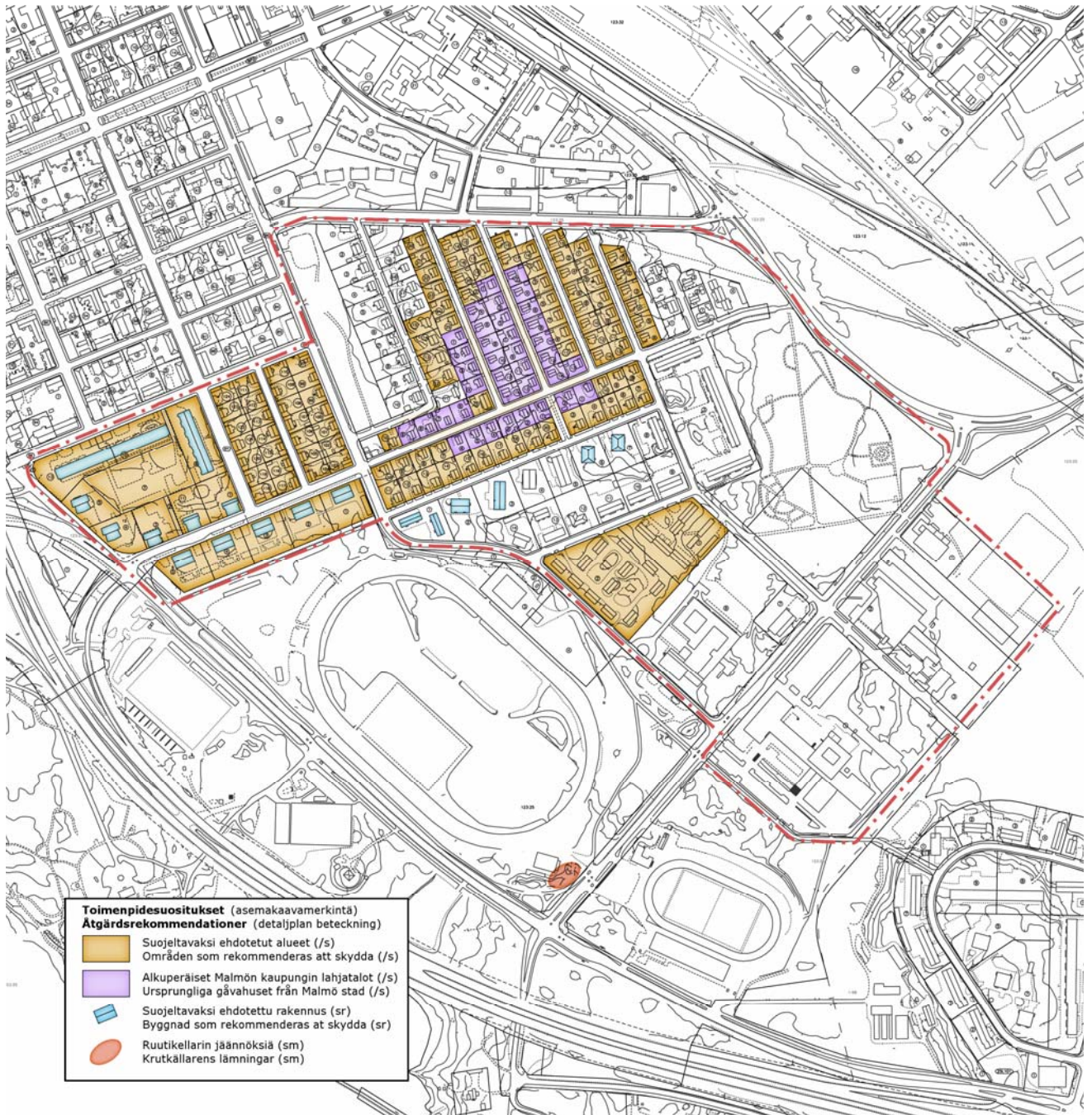
21. Gamla egnahemsområdet/ Vanha asuinalue	905-9-13	/ s
22. Gamla egnahemsområdet/ Vanha asuinalue	905-9-14	/ s
23. Malmöstadsdelen/ Malmöns kaupunginosa	905-9-15: 1–10 905-9-15: 20–25 905-9-16 905-9-17 905-9-18 905-9-19 905-9-20: 1–10 905-9-21: 1-2 905-9-21: 8–10	/ s
24. Egnahemsgatan/ Omakotikatu	905-9-15: 12–15	/ s
25. Skånegatans egnahemshus/ Skoonenkadun omakotialue	905-9-20: 11–20 905-9-21: 3–7	/ s
26. Selvaag bostadsområde/ Selvaaki asuinalue	905-9-36: 1–2	/ s
27. Krutkällaren/Ruutikellari	Raviradan etäläpäässä I södra änden av travbanan	SM

Suojelumerkinnät/skyddsbeveckningar

SR – suojeltava rakennus/byggnad som bör skyddas

Sr – 1: suojeltava rakennus, jonka kulttuurihistoriallista arvoa tulee vaalia säilyttämällä alkuperäiset rakenteet puolijulkisissa tiloissa, kuten porrashuoneessa ja sisäänkäynnin yhteydessä./byggnad som bör skyddas, byggnadens kulturhistoriska värde bör värnas genom att ursprungliga konstruktioner bevaras i halvoffentliga utrymmen, såsom trappuppgångar och ingångar

SM – Suojeltava muinaismuisto/fornminne som bör bevaras

Kartta: Toimenpidesuosituksset / Åtgärdsrekommendationer